

Nr. 32 · Januar 2017 · 18. årgang

Pilgrimmen

Forsidefoto:

En gruppe pilgrimme på vej gennem Storskov ved Guldborgsund i november

Foto: Henrik Friediger

Pilgrimmen

Udgives af:

Foreningen af Danske
Santiagopilgrimme

Redaktion

Henrik Friediger, redaktør (ansvh.)

Agernvej 27, 2830 Virum

Mobil: 2892 1632

mail: redaktionen@santiagopilgrimme.dk

Redaktionsmedlemmer

Henrik Tarp

Tlf.: 2879 0433 & +34 6382 84088

henrikarp@ofir.dk

Peter Glunz

Mobil: 2040 1131

peter@glunz.dk

Niels Henrik Lieberkind

Tlf.: 4731 5626

nh.lieberkind@gmail.com

ISSN 1603-2365

Pilgrimmen afleveres
til Nationalbibliografien

Opsætning og layout:

Peter Glunz, Køge, tlf.: 2040 1131

Tryk: Glumsø Bogtrykkeri

Foreningen

Foreningen af Danske

Santiagopilgrimme

c/o Sekretariat, Peter Glunz

Salbyvej 4 · 4600 Køge

Mobil: 5354 1019

mail: sekretariat@santiagopilgrimme.dk

www.santiagopilgrimme.dk

Bestyrelsen:

Vibeke Mørdrup, formand

Mobil: 2615 7173

Troels Beck, næstformand

Mobil: 2066 2649

Henrik Friediger, bestyrelsesmedlem

og ansvarshavende redaktør

Mobil: 2892 1632

Leon Johansen, kasserer

Mobil: 2067 3100

Tone Kirkeby, bestyrelsesmedlem

Mobil: 2398 5502

Grethe Dyrby, bestyrelsesmedlem

Mobil: 4142 0422

Pilo Drescher, bestyrelsesmedlem

Mobil: 2498 2475

Erik Staffeldt, suppleant

Mobil: 2835 1772

Carsten Maegaard, suppleant

Mobil: 2835 1772

Henrik Rønne, suppleant

Mobil: 2227 7326

Enhver udnyttelse af bladets tekster er forbudt i henhold til loven. Undtaget herfra er korte uddrag af artikler til brug for anmeldelse samt til omtale der fremmer foreningens formål. Samtykke til at kopiere bladets tekster i øvrigt kan fremskaffes gennem bladets redaktion. Copyright tilhører forfatterne ligeledes med fotos, der, hvis ikke andet er angivet, er taget af og tilhører forfatterne.

Side: Indhold:

- 2 Kolofon
- 3 Indholdsfortegnelse
- 4 - 5 Læs og skriv, skriv og læs - *af Henrik Friediger*
- 6 - 9 Og så stoppede hun... - *af Anette Riis*
- 10 - 21 Pilgrimstur i Japan - *af Alice og Henning Kirk Pedersen*
- 22 - 27 San Salvador vejen - fra León til Oviedo - *af Henrik Tarp*
- 28 - 31 Fra Firenze til Rom - ad Cammino di San Francesco - *af Søren Strømø*
- 32 - 34 Hærvejsvandring - *af Arne Bruun, Jens Peter Jessen og Emil Jespersen*
- 35 - 41 Pilgrimsdanse - *af Eli Lykke*
- 42 - 46 En jøde på Caminoen - *af James Heimann*
- 47 - 49 Via Baltica - *af Peter Glunz*
- 50 - 51 Pilgrimsmærker... fundet i Aalborg - *af kommunikationschef Helle Nørgaard*
- 52 - 53 Sankt Jakob i Jelling - *af Niels Henrik Lieberkind*
- 54 - 55 Laguna de Bercianos - *af Henrik Friediger*
- 56 - 57 Castromayor - en kort(ere) omvej - *af Henrik Friediger*
- 58 - 60 Castrillo de los Polvazares - *af Henrik Friediger*
- 61 Gamle og nye kort - *af Niels Henrik Lieberkind*
- 62 - 63 100 km stenen - *af Henrik Friediger*
- 64 - 65 Via Francigena anmeldelse - *af James Heiman og Gitta Bechshøft*
- 67 - 68 En mil eller to - *anmeldelse af Gitta Bechshøft*
- 69 - 71 Sange fra Caminoerne - *af Pilo Drescher*
- 72 Trappen i Siervas de Maria - *af Henrik Friediger*
- 73 Santiago-musling placeret foran Viborg Domkirke - *af Carsten Maegaard*
- 74 - 75 Fra Göteborg til Varberg... - *af Peter Glunz*
- 76 - 78 Internationalt Pilgrimsmøde - *af Carsten Maegaard*
- 79 Starthjælp til nye pilgrimme
- 80 - 81 Og vinderen er... (fotokonkurrence) - *af Erik Staffeldt*
- 82 - 83 Årsmøde i Ringsted

Læs og skriv, skriv og læs

af Henrik Friediger

Velkommen til endnu et nummer af vores foreningsblad: PILGRIMMEN. Forhåbentlig synes du, at bladet er værd at bruge tid på og lade dig inspirere af. Det er sådan set meningen.

Gennem årene har vi fået mange positive tilbagemeldinger på bladet. Det er også derfor, vi fortsætter med at udgive det på den lidt gammeldags facon på glittet papir – lige til at lægge på natbordet og læse i før sengetid, til at lade gå fra hånd til hånd i familien og vennekredsen – og til at sætte op i reolen efter endt læsning – man kunne jo få brug for at læse nogle af artiklerne igen.

Sådan et blad kommer ikke af sig selv. Hvert nummer er resultatet af mange menneskers anstrengelser. Her tænker jeg ikke mindst på de medlemmer, der fortæller om deres erfaringer og oplevelser fra pilgrimsvandring i snart sagt alle dele af verden – naturligvis med hovedvægt på Caminoerne i Spanien og de danske pilgrimsveje. Men spændende er det også at kunne læse om pilgrimsvandring i fx Japan, som der er en artikel om i dette nummer.

Fortæl om dine oplevelser, erfaringer, iagttagelser

Du skal ikke betragte denne klumme som en klagesang. Vi har aldrig været i egentlig stofnød – tværtimod har vi ofte – også til dette nummer – måttet enten udskyde eller helt opgive at bringe stof, som er blevet sendt ind til Pilgrimmen. Hvilket naturligvis er et positivt problem.

Alligevel skal der lyde en opfordring til at bidrage til bladet med tekst og billeder.

Overtegnede redaktør er, som det sikkert vil være trofaste læsere bekendt, ganske alvorligt bidt af pilgrimsvandring og pilgrimsliv. Derfor går der ikke et år uden, at jeg begiver mig ud på indtil flere pilgrimsvandring – og andre rejser, hvor der bestandigt dukker pilgrimsoplevelser af den ene eller anden slags op, som jeg så ganske uhmættet kaster mig over at skrive om. I efteråret 2016 vandrede jeg for Gud ved hvilken gang et pænt stykke ad den franske vej. Og der gik næppe en dag på denne vandring, hvor det ikke myldrede frem med ideer til små og større artikler i Pilgrimmen. Alt i alt blev det til otte ideer, hvoraf en del har udmøntet sig i artikler i nærværende nummer – og flere ligger på lager. Mon ikke også du på samme måde kan lade dig inspirere til at bidrage til bladet? Egentlig gælder det vel om at holde sine sanser åbne for, hvad der møder én på vejen – og samtidig tænke på at formidle oplevelserne videre til andre.

Jeg tænker ikke på noget specielt, men det kunne være spændende omveje, særlige steder, der har religiøs, kulturhistorisk, naturmæssig eller personlig interesse, mennesker, man har mødt på vejen, positive eller måske knapt så positive erfaringer med steder eller mennesker... Det er ikke en opfordring til at sende os din dagbog – snarere at slå ned på og fortælle om enkelte steder, mennesker eller begivenheder, der bærer på en historie.

Støtte udbedes

Ud over denne opfordring, har vi også drøftet, om der kunne etableres en gruppe omkring Pilgrimmen, der kunne støtte op om redaktionsarbejdet. Vi havde en gruppe om det på årsmødet i oktober og her kom der flere positive tilsagn om at bidrage til arbejdet. Jeg forestiller mig, at vi kunne mødes – måske kun virtuelt? – et par gange om året for at få udviklet nye stofområder og kvalificeret de eksisterende. Hvis du kunne tænke dig at være med i et sådant arbejde, er du meget velkommen til at kontakte redaktionen.

Hvad synes du om skriften?

Vi er i dette nummer gået fra Garamond Pro til Gill Sans. Hensigten er – naturligvis

– at gøre Pilgrimmen endnu mere læsevenlig. Og den nye skrifttype skulle også være behageligere at læse på tablets og smartphones.

Ligeledes har vi ændret en smule på opsætningen – dels af forsiden, hvor vi har fået plads til foreningens logo – dels de enkelte sider, hvor vi har fjernet den muslingeskal som sidenummeret indtil nu har været indlejret i. Til gengæld har vi efter lange diskussioner valgt at bibeholde den angivelse af indholdskategori, der står oppe i hovedet på hver side.

Kommentarer til disse ændringer og bibeholdelser er meget velkomne!

Husk når du skriver til Pilgrimmen at sende nogle gode fotografier med - lige som du har taget dem. (i fuld opløsning) Her vil jeg slutte med en stemning fra mesetaen en tidlig morgen i oktober mens solen stod op lige uden for landsbyen El Burgo Ranero og jetstriberne på himlen viste, at det her altså er det 21. århundrede:

... og så stoppede hun

Det er ikke alle pilgrimsvandringer, der går som man havde planlagt. Det er vigtigt at være parat til de udfordringer, som uvægerligt kommer – og ikke mindst er det helt afgørende med motivationen – lysten – til at begive sig af sted. Her er en beretning fra forfatterens videre færd på Camino del Norte – den første blev bragt i Pilgrimmen nr. 30

af Anette Riis

Da jeg i marts 2016 landede i Bilbao, mærkede jeg godt, at gålysten var mindre end vanligt, formentlig pga. en ændret arbejdssituation, der medførte en høj grad af træthed og frustration, som jeg forsøgte at "gå væk" fra. For første gang i løbet af de sidste 7 år blev min Caminovandring noget anderledes denne gang.

Påsken 2016 faldt meget tidligt (min start var medio marts), og vejr og overnatningssteder var af samme grund mere kølige end vanligt. Der var ikke mange pilgrimme på ruten, da jeg efter bussen fra Bilbao til Santander startede næste dags morgen på min 2. etape af Camino Del Norte.

Jeg blev fra de første skridt ud af byen pludselig ramt af en for mig helt ny følelse af ensomhed /forladthed (jeg, der normalt er suveræn til at være i - og gå i - mit eget selskab). Følelsen var sandsynligvis en

følge af min nævnte arbejdsændring, der havde tvunget mig i en ny retning og branche i mit arbejdsliv og havde sat sine spor.

Jeg måtte nu virkelig sande, at dét at gå bestemt ikke bare er at sætte den ene fod foran den anden; det kræver faktisk ret meget energi og lyst til at være alene mere eller mindre i døgndrift - ligesom det dog også normalt netop giver energi og styrke undervejs at gå alene.

Som dagene gik, følte jeg en stigende irritation. Blev irriteret på spaniere undervejs, den spanske mad smagte mig ikke, jeg frøs, tabte motivationen og var nok allermest irriteret på mig selv. Dels over at være taget af sted uden den normale gåtrang; men også når jeg ikke kunne finde vej, når mit spanske ikke var godt nok osv. osv. (almindeligheder ved at befinde sig på Caminoen!).

Én dag var særlig slem

Det regnede temmelig meget, jeg fór vild og befandt mig pludselig på en mark med spanske køer, der gloede ligegyldigt på mig. Det var ekstremt mudret (hvilket jeg absolut ikke sætter pris på) og jeg tabte mine fine hvide hjemmestrikkede vanter ned i et stort plørehul. Samtidigt hermed fik jeg stød, da jeg ville bukke mig under det elektriske hegn og var for doven til at tage rygsækken af.

Det var den berømte dråbe! Med de stirrende køer omkring mig råbte jeg impulsivt alverdens spanske og danske gloser mega-højt ud over marken og dens beboere.

Det hjalp lidt. Jeg vred mudderet af handskerne, som nu havde en ulækker brun farve og marcherede trodsigt videre gennem den plørede mark. Regnen stoppede, lidt vand fra en kilde reparerede de værste skader, og jeg gik let snøftende videre. Jeg havde virkelig ondt af mig selv, men nåede da også at tænke, at det var godt at få lidt hengemt vrede ud af kroppen. En vrede, der dog nok i virkeligheden var tiltænkt min tidligere arbejdsplads.

- men så skinnede solen

Lige her begyndte solen at skinne og en velfornøjet yngre gut kom vandrende bagved mig. Han præsenterede sig som José-Antonio fra Murcia i Sydspanien. (Nogle vil måske huske fra tidligere beretning, at jeg også sidste år mødte en yngre spansk "José-Antonio", hvor heldig kan man være!)

José-Antonio og jeg slog følge, og det viste sig hurtigt, at han ikke syntes, at en udenlandsk midaldrende kvinde skulle gå helt alene her ude ved den barske nordspanske kyst. Han gav mit humør et kæmpe pift - vi grinede og talte bl.a. om kulturelle forskelle. For ham var vi danskere ensbetydende med intelligens og ligeværdighed samt humor og empati. Jeg sagde ham ikke imod, takkede blot for de smukke og velmente betragtninger om os.

Han spurgte dernæst, om vi så stadig betragter spaniere som et lettere dovent folkefærd, der holder fast i siesta og 'mañana'. Jeg bekræftede spagt, at disse fordomme nok stadig lever lidt.... Han kunne berette, at der i erhvervslivet nu er

stadigt færre muligheder for siesta, spanierne skal som alle andre steder være betydeligt mere effektive, hvad enten de vil det eller ej - og kvinderne skal ikke længere nødvendigvis hjem og lave mad til familien i middagspausen.

I det hele taget fik jeg en masse god kulturel viden og nye spanske glosor foræret, mens vi gik.

José-Antonio blev sådan næsten fornærmet, da jeg ville betale halvdelen af den lækre frokost, som vi indtog på en lille restaurant nede ved havet. Han insisterede - som manden - på at betale det hele, så her er stadig lidt rester af spansk kultur, der kan komme os kvinder til gode. Det gjorde i hvert fald mig godt med en sådan omsorg og lærerigt selskab.

Da vi nåede den lille by, hvor jeg ville stoppe (La Isla), slap han mig ikke, før jeg havde fundet et godt sted at overnatte med "ordentlige spaniere", som han sag-

de. Han godkendte stedet og gik derefter hastigt videre, selv om klokken var blevet 18; for ham var Caminoen sportsligt betonet, og han havde sat sig daglige ultralange mål i kilometer for at nå Santiago på kort tid.. Jeg forsynede ham med lidt velgørende creme til hans temmelig ømme muskler - og væk var min unge spanske gentleman igen.

Trælse dage

De følgende dage blev desværre ikke meget bedre for mig på trods af denne ene suveræne dag, der startede lidt træls og endte så godt (endnu en anden typisk Caminotng); heller ikke selv om fysikken fint klarede det hele, og jeg for én gangs skyld ingen vabler havde. Der er ret så markante stigninger på Del Norte, hvilket jeg udmærket vidste fra min tur fra Irún til Santander sidste år; men det kom dog alligevel bag på mig, hvor meget energi de tappede denne gang. På dag 8 nåede jeg Gijon og tænkte: nu stopper jeg, for nu er det her ikke sjovt længere.

Og så stoppede hun sørme!

Som tidligere forfatter til adskillige livsglade og begejstrede Caminoartikler i dette udmærkede pilgrimsblad, skal I vide, at jeg absolut ikke har til hensigt at 'skræmme' nogen væk fra denne skønne livsbekræftende aktivitet; snarere tværtimod. Jeg vil blot gerne dele min erfaring fra i år om, at en vandring altså kræver en vis motivation og naturlig gålyst for at kunne blive en god oplevelse. Jeg har siden 2011 absolut været forsynet med en høj grad af disse elementer; så jeg var nok overbevist om, at det var en helt naturlig del af mig. Men det kan altså godt ændre sig; alt efter hvad vi møder på vores vej i livet.

Men nu – her godt 5 måneder efter min 2. etape på Del Norte kan jeg mærke, at det går fremad med min naturlige livsenergi og trang til bevægelse igen, så mon ikke vi 'ses' i 2017.

Jeg 'mangler' jo også stadig de sidste godt 300 km fra Gijon-Santiago. Hm.. Måske får I en beretning næste år. *Voy a ver...!*

Muchos saludos – Anette

På billedet sidder luksuspilgrimmen så efter kun 8 dages vandring, og nyder havluften i Biarritz. Det gjorde godt, og undskyld Spanien: maden er altså bedre i Frankrig; men så sandelig også dyrere! Jeg tog med bus fra Gijon til den sydvestfranske badeby Biarritz (tæt ved Caminoens startby Saint Jean Pied de Port) også for lige at "lufte mit franske", som jeg i mange år har behersket til ug. Undrede mig over, at franskmændene så lidt undrende på mig, når jeg talte..... Det gik så op for mig, at det var spanske gloser, der ganske uanende kom ud af min mund. Vale – det spanske er vist alligevel kommet for at blive! Ønsker jer alle de bedste energifyldte vandringer derude i verden!

Pilgrimstur på Shikoku i Japan

Pilgrimsbevægelsen går globalt! Vi har længe vidst, at folk kommer fra store dele af verden og at vandre mod Santiago. Og at venskaber bliver knyttet på kryds og tværs. Her har et venskab fra Caminoen ført to danske pilgrimme til Japan. Læs deres beretning om en helt anderledes pilgrimsvandring.

af Alice og Henning Kirk Pedersen

I september og oktober 2016 gennemførte vi en tre ugers tur til Japan. Hovedformålet var at gå en del af den buddhistiske pilgrimsrute på øen Shikoku i det sydlige Japan. Man kan spørge, er en vandretur i Japan interessant for Santiagopilgrimme? Jo det er den, fordi den er et direkte resultat af vores vandring fra Sahagún til Santiago i 2014, hvor vi mødte vore japanske venner Tomoko og Seiko. Ja, og så er ruten på Shikoku ligeså gammel som Sankt Jacobsvejen og har samme betydning for japanske buddhister.

Vi hørte om turen ad omveje og skrev til Tomoko, om vi havde mulighed for at gå turen uden at kunne japansk. Svaret var, det kan I, for vi vil med glæde gå en del af turen med jer. Sådan blev det, og dermed var den største hindring – sproget – ikke længere et problem.

Vi begyndte forberedelserne, så godt det kunne lade sig gøre. Tomoko skrev, I skal have det samme med som på Caminoen, men ikke sovepose, det bruger vi ikke i Japan, og I skal sove på japansk. Vi var så interesseret i, om vi kunne vaske undervejs. Her svarede Tomoko, der vil nok være møntvaskerier enkelte steder, men I kan ikke vaske, som I er vant til det på Caminoen – altså måtte vi have mere tøj med, end vi plejer. Ugen inden vi skulle af sted, skrev Tomoko, det bliver koldere nu, så vi tog også uldtøj med, for vi ville ikke fryse, det har vi prøvet på Caminoen! Så alt i alt vejede rygsækken flere kg mere end på Caminoen - selv uden sovepose. Det viste sig, at noget var "lost in translation" – temperaturen var ikke under 25 grader, og man kunne vaske i maskine næsten overalt, men ikke i hånden, som vi gjorde på Caminoen.

Lidt historie

Kobo Daishi var en buddhistisk munk, som levede 774 – 835 efter vor tidsregning. Han blev født af aristokratiske forældre

Pilgrimslivet

på Shikoku og droges mod den buddhistiske lære under studier i hovedstaden og senere i Kina. Han vendte tilbage til Shikoku med den overbevisning, at Zenbuddhismen kunne redde landet fra en række forestående trusler (borgerkrig, tsunamier, vulkaner, hungersnød osv.). Han søgte sin åndelige frigørelse (Nirvana) gennem meditation rundt omkring på øen, og hans lære fik stor betydning for buddhismen i Japan. Inspireret af ham og til hans ære har pilgrimme siden hans død besøgt de 88 templer, som han ifølge overleveringen har haft tilknytning til.

I dag valfarter omkring 150.000 pilgrimme rundt på øen om året. Ruten er i alt på ca. 1.200 km. De fleste vælger at tage bus eller bil, men et fåtal er stadig til fods, som så må afsætte 8 – 10 uger til hele turen.

Templerne

Der er 88 templer, og antallet er ikke tilfældigt. Det er summen af de kritiske aldre for mænd (42), for kvinder (33) og for børn (13). Besøger man de 88 templer,

er man garanteret mod de risici, som tilværelsen byder. Der er dog langt flere end de officielle templer på øen, og man kan lave afstikkere til andre, hvis man har lyst.

Templerne er alle forskellige, men er alle bygget efter samme princip. Man kommer ind i templet gennem hovedporten. To gudefigurer Au og Um vogter på hver side mod slette og onde tanker. Indenfor står en fontaine med rindende vand – ofte ud af en drages mund. Derefter møder man et klokketårn med en stor klokke. Længere fremme ligger hovedaltaret for Buddha. Foran står et røgelseskar og to store kasser. Over kasserne er der

igen en klokke. Dog mindre end den store i klokketårnet. Inde bag kasserne og bag en transparent dør er der ofte en stor Buddha-figur. Udover alteret for Buddha er der også et alter for Kobo Daishi. Han står typisk som statue udenfor alteret, mens en af de mange guder bor i alteret. Templerne kan herudover rumme en have, en samling Buddhafigurer og guder eller andet. Ved nogle templer er der også et pilgrimshotel. Alle templer har også et serviceområde for pilgrimme med toiletter, kiosker, automater og andet.

Pilgrimmene

Pilgrimmene, de såkaldte Henroes, går klædt i en hvid jakke og evt. hvide bukser, bærer en spids stråhat og går med stok. Stokken symboliserer Kobo Daishi, som dermed ledsager og beskytter pilgrimmen på vejen. I templerne bærer pilgrimmene tillige smukke bånd af silkebrokade. Ved templerne følges et fastlagt ritual. Ved indgangen samler man hænderne og bøjer hovedet til hilsen mod hovedalteret. Indenfor går man hen til fontainen og vasker hænderne og skyller munden. Så beder man sin første bøn i andagt. Herefter går man hen til den store klokke og melder sin ankomst med et slag på klokken. Buddhister støjer meget i templerne for at vække guderne, så de kan høre ens bønner.

Så går man hen til hovedalteret, hvor man tænder tre røgelsespinde – en for fortiden, en for nutiden og en for fremtiden eller en for Buddha, en for Kobo Daishi og en for sig selv! Så går man frem til alteret og slår på den lille klokke. Man afleverer sin offergave nogle småmønter i den ene kasse og sin osame-fuda - en lille papirlap man har påført navn, alder, bopæl og dato – i den anden kasse. Så er man klar til det væsentlige at fremsige hjertesutraen. Det er en slags buddhistisk trosbekendelse om, hvad det vil sige at være i den højeste

bevisthedsfase, hvor intet hverken lyst eller smerte forstyrrer en, og man har nået sin endelige frihed. Sutraen fremsiges ikke på japansk, men på sanskrit. Forklaringen er, at en udsending fra den japanske kejser til Indien blev grebet af Buddhas lære, som Kobo Daishi blev det senere. Han transkriberede lydbilledet af hjertesutraen med japanske skrifttegn, således at japanere kan læse sutraen højt på gudernes eget sprog – sanskrit. Troende japanske buddhister kender selvfølgelig betydningen ud fra oversættelser, ligesom man også kan finde den oversat til fx engelsk. Når en gruppe pilgrimme rejser sammen, har de en korleder, som styrer takten med sin vandrestav eller andet slagtojsinstrument – det kan være betagende at iagttage måske 50 hvidklædte pilgrimme messe sutraen, som fra ende til anden godt kan tage 4 til 5 minutter at fremsige.

Herefter gentager man hele processen ved Kobo Daishis alter, dog med en anden bøn. Så er besøget ovre og man mangler kun sit stempel i passet, som er en tyk bog med en side for hvert tempel. Stemplet er et kaligrafi, som en buddhistisk munk tegner formedelst 300 yen eller ca. 20 kr. Så er besøget færdigt, og man iler videre til næste tempel. På vej ud gennem hovedporten vender man sig igen mod hovedalteret og samler hænderne foran brystet og bøjer hovedet i andagt.

Osettai

Lokalbefolkningen er meget gæstfri overfor pilgrimme. Pilgrimme opfattes som budbringere fra Kobo Daishi, og gør man noget godt for pilgrimme, gør man også noget godt for Kobo Daishi og dermed i sidste ende også for sig selv. Det giver sig udtryk i smågaver, som man modtager undervejs. Frugt, læskedrikke, kager, bolsjer og lignende. Næsten hver dag blev vi

tilbudt sådanne gaver, og almindelig høflighed byder, at man modtager med ærbødighed og andagt. Vil man give noget igen, må det ikke præsentere noget af omsætningsmæssig værdi, men gerne symbolsk værdi, og her er en osame-fuda, altså en papirlap med sit navn, hjemsted og dato en værdsat gave.

Udover disse praktiske gaver modtog vi også hjælp af et omfang, vi ikke ville opleve i Danmark eller Spanien. Fx mistede Alice sin dupsko på vandrestokken i en rendesten med et tungt betondæksel. Først prøvede de lokale at få dækslet op, men forgæves det var for tungt. Hvad så – jo man ringer da til teknisk forvaltning, som sender en mand med det rette værktøj, og op kom duppen!

En anden gang skulle vi undtagelsesvis overnatte på et logi uden mad. Vi skulle altså handle i supermarkedet forinden. Det viste sig, at det var lukket. Et par

damer på markarbejde blev spurgt til råds. Der var ikke andre markeder i gåafstand og heller ikke restauranter eller andre spisemuligheder. Damerne tilbød så at køre en af vore japanske venner til et supermarked små 20 km væk, vi andre skulle så gå mod næste tempel. Det skal lige med, at damerne havde en pick-up så der kunne kun være en passager ud over chaufføren. Det endte med, at damen brugte de næste to timer på at transportere os og vore rygsække frem til næste tempel og betragtede det som en glæde at hjælpe pilgrimme.

Det mest rørende eksempel var en gammel dame, som så, at vi trak drikkevarer i en automat udenfor hendes hjem. Hun åbnede vinduet og rakte en håndfuld bolsjer ud. Vi takkede og spurgte om vi måtte fotografere hende. Hun lukkede vinduet, og vi troede, at det var nej, men det var blot for at hente hunden, som også skulle hilse på Kobo Daishis ambassadører.

Vejen

Templerne ligger spredt rundt langs kysten. I nogle områder ligger de tæt, fx kan man nå de første 17 templer på 4 – 5 dage. Disse ligger på en mindre tur omkring byen Tokoshima, hvor man starter ved tempel nr. 1 og så vender tilbage til efter tempel nr. 17. Herefter starter den store tur rundt om øen. Skal man danne sig et indtryk af øens størrelse, svarer det til ca. to gange Sjælland. Mange templer ligger på bakker eller bjergskråninger, så der forekommer pænt udfordrende etaper, men de fleste ligger i et let tilgængeligt terræn. Fælles for alle templer er, at man kan komme frem både til fods og i bil, så der er altid en asfaltvej, selvom det ikke er behageligt at gå der. På ruten oplever man et bredt udsnit af dagens Japan. Man passerer et par storbyer med forstæder og industri, og man går i det karakteristiske japanske kulturlandskab med rismarker og havebrug til overflod – utroligt fascinerende.

Man går gennem gamle landsbyer med de smukkeste huse, og over alt ser man små japanske haver med stramt klippede træer. Man passerer også skovstrækninger med ceder, cypres og bambus. Man går langs klippekyst og på fine sandstrande, og man ser et rigt fugleliv med store forekomster af hejre, og langs kysten er der mange glenter – en stor ørnelignende fugl.

Vejen er afmærket med små røde pile og stiliserede Kobo Daishi figurer. Den er knapt så velafmærket som Caminoen, men med støtte i guidebogens kort fungerer det fint.

Som man kan forstå er her meget anderledes end på Caminoen, og alligevel er der lighedspunkter så som det rige kulturlandskab og de mere uvejsomme naturområder. Man oplever dog ikke at vandre mange kilometer uden bymæssig bebyggelse.

Dagligdagen

Hvordan foregår dagligdagen? Man har dagen forinden planlagt næste dags vandring og bestilt overnatning på en kro, i et tempelhotel eller andet. Normalt skal man have anmeldt sin ankomst, og man kan ikke forvente at finde logi ved at gå ind fra gaden. Her var vi begunstiget af vore japanske venners følgeskab, men vi traf et hollandsk ægtepar, som ikke talte sproget,

og de klarede sig med den hjælp, de kunne få på stationer og lignende.

Man bruger forskellige guidebøger til at planlægge og gå efter. Der findes mange japanske og en engelsk. Den kan købes på nettet og ved f.eks. tempel nr. 1. Heri findes overnatningsmuligheder med telefonnumre, men ingen omtale af faciliteter, som man kender det fra de typiske Caminoguides. Der er tillige et fyldestgørende kortmateriale.

Som på Caminoen står man tidligt op. Morgenmad er typisk kl. 6. Den består af fisk, ris, suppe, æg m.m. og svarer reelt til et fuldt middagsmåltid bare ved dagens begyndelse. Levner man ris, kan man lave en risbolle krydret med saltsyltede blommer, tangplader og andet fra morgenbordet. Den tages med som dagens frokost.

Vandringen starter senest kl. 8. På vejen ser man templer og andet interessant.

Pilgrimslivet

Sidst på eftermiddagen typisk ved 16-17 tiden er man fremme ved næste logi. Her bliver man modtaget af værten, som fortæller om det praktiske. Man tager sine vandresko af og benytter stedets tøfler inden døre. Værten viser værelset, og hvor man bader og eventuelt vasker og tørrer tøj. Så drikker man te og slapper af inden badet. Det er japansk, dvs. et kar med skoldhedt vand ca. 40 grader, og det kræver tilvænning. Forinden skal man dog afvaskes og bruses grundigt, da badekarret er fælles med de andre gæster, dog kvinder og mænd adskilt. Efter at have sluppet af i badet, er det op og prøve kunsten at blive tør ved hjælp af et japansk håndklæde, som er en mellemting mellem en serviet og et viskestykke. Herefter iklæder man sig den udleverede kimono,

som man beholder på til næste morgen.

Så er der tid til andre gøremål som tøjvask m.m. På næsten alle kroer og hoteller er der vaskemaskiner og tørretumbler til brug mod en beskeden betaling. Middagen serveres på det aftalte tidspunkt. Det sker ofte ved et lavt bord, dvs. at man sidder på gulvet og spiser. Middagen består væsentligst af fisk og grøntsager og lejlighedsvis lidt kød. Tilbehør er ris og misosuppe. Der serveres altid te, og man kan altid tilkøbe fx øl.

Efter middagen er det tid at gå til ro, men man skal først rede op. Værelset er dækket af tatamimåtter. Herpå lægges madrasser, lagen og dyne, dvs. at man sover på gulvet. Det kan være ret hårdt, men man

kan være heldig at få ekstra madrasser. I værelset er der normalt et lavt japansk bord som eneste møbel. Der er ofte TV, som man ikke har fornøjelse af, og air-condition, som kan være nødvendig for at sove om sommeren.

Vores tur

Vi brugte 10 dage på at besøge templerne 1 til 30. Vi overnattede på kroer og tempelhoteller i nærheden af templerne 1, 7, 11, 13, 17, 23, 24, 26, 28 og 30. Dagsmarcherne varierede fra 15 til 25 km. Vi havde tørt vejr for det meste, dog en enkelt dag med regn og rusk (en tyfon passerede mellem Japan og Kina). Temperaturen lå mellem 25 og 30 grader allerede kl. 9 om formiddagen. Vi mødte ikke mange udlændinge: i alt 4 hollændere, en italiener og en franskmænd. Efterfølgende har vi mødt en australier, der gik samtidig med os, men et andet sted på øen. Efter vandreturen besøgte vi Tomoko hjemme. Det var en anden stor oplevelse. Vi sluttede af med 5 dage i Kyoto, som var en stor kontrast til den andagtsfulde stemning, der herskede på Shikoku. Her var turister i hobetal.

Alt i alt havde vi en uforglemmelig oplevelse, og vi kan næsten ikke vente med at starte planlægningen af fortsættelsen videre fra tempel nr. 30. Forinden håber vi dog at få besøg af Tomoko og de øvrige japanske venner og måske tage et stykke ad hærvejen sammen.

Relevante spørgsmål

Kan man klare sig uden at kunne japansk? Ja, men det er svært, næsten ingen taler engelsk.

Hvad koster det? Vi betalte fra 10.000 til 18.000 yen pr overnatning med to målti-

der pr dag – svarende til 700 til 1.300 kr. for to personer i eget værelse. Herudover bruger man ca. 1.000 yen eller 70 kr. til småfornødenheder.

Er der cafeer m.m. på ruten? Ikke mange, men der er rigeligt med automater med drikkevarer og snaks. Der er også butikskæder som 7eleven og Lawson rundt omkring, og det er et oplagt sted at supplere risbollen med andet spiseligt.

Er der offentlig transport? Ja, der er busser og tog de fleste steder. På de lange stræk, hvor eneste vej er langs en trafikeret hovedvej, er det en stor hjælp at tage offentlig transport. Prisen er rimelig for 500 yen eller 30 kr. kan man køre bus eller tog 20-30 km. På vores tur, som nåede frem til tempel nr. 30 - en tur på over 300 km, kørte vi ca. 100 km i tog og bus.

Hvordan kommer man til Shikoku? Man flyver til Osaka Kansai Airport. Herfra tager man med bus til Osaka Airport. Herfra går der ekspresbus til fx Tokushima, hvor tempel nr. 1 ligger. Bussen mellem de to lufthavne koster 1.200 yen eller ca. 75 kr. og ekspresbussen koster 4.000 yen eller knap 300 kr. Den første bus tager ca. 45 minutter og den anden 3 timer.

Hvor kan jeg læse mere?

Der findes en god hjemmeside med mange oplysninger om turen:

www.shikokuhenrotrail.com

Vores engelske guidebog, som kan købes på nettet: Shikoku Japan 88 Route Guide. Buyodo Co. Ltd. ISBN 978-4-8297-1058-6

En god rejsekladding: Robert Siebly:
The Way of the 88 Temples,
ISBN 978-0-8139-3472-3

San Salvador vejen - fra León til Oviedo

Et godt alternativ til dig, der tidligere har vandret den Franske Vej og samtidig har et ønske om at gå Den Primitive.

af Henrik Tarp

I 900 år har der eksisteret en vej fra León til Oviedo. En vej som har været brugt af de pilgrimme, der ville op forbi La Cámara Santa i San Salvador katedralen i Oviedo. Det var førhen næsten obligatorisk for middelalderpilgrimmen at lægge vejen forbi dette hellige sted med de mange relikvier, der enten var foræret til katedralen eller købt op fra det af maurerne besatte område af Spanien.

I nyere tid gik denne vej i glemmebogen fordi moderne pilgrimme fortsatte videre ud ad Den Franske Vej. Det blev ændret i 2008 da der, med hjælp fra den lokale pilgrimsforening, blev oprettet refugier strategiske steder på San Salvador vejen, så man i dag kan få husly hele vejen til Oviedo, og ikke mindst at vejen blev op-

dateret og markeret lige fra León til Oviedo med fine træpæle og i bjergene også med specielle gule stålpile på stænger, der kan ses på lang afstand.

Med de mange pilgrimme, der efterhånden befærdet Den Franske Vej er denne vej igen blevet interessant som et alternativ. Den giver desuden pilgrimmen mulighed for at opleve et stykke natur, der i sig selv er enestående og meget forskelligt fra det han eller hun har set fra Pyrenæerne og frem til León.

Fra Oviedo kan der fortsættes ad Den Primitive ud til Santiago. Et godt alternativ for den der tidligere har gået Den Franske Vej.

Fordi San Salvador vejen ikke førhen skulle betragtes som en alternativ vej, men som en vej med et vigtigt endemål nemlig Det Hellige Kammer, blev man her, ligesom i Santiago de Compostela, skrevet ind som pilgrim og modtog bevis på at man var nået frem. Dette bevis fås stadig og koster 5 euro, men giver så samtidig adgang til katedralen. Du skal selvfølgelig i katedralen fremvise dit pilgrimspas med gyldige daglige stempler, eller som alternativ det særlige San Salvador pas som kan købes på herberget Monasterio de las Hermanas Carbajalas i León, og som kun kan bruges på denne strækning.

Langs Bernesga floden ud af León

Det er let at finde ud til San Salvador vejen. Du skal bare følge pilgrimsstrømmen i León og ved San Marcos paradoren fortsætter Den Franske Vej hen langs facaden af paradoren og over Bernesga floden, mens du skal dreje til højre. Der er selvfølgelig fin afvisning.

Nu følger flere kilometer langs med floden, der er ligesom en ledetråd på din vej fra León. Ud i forstæderne, gennem de mere fine kvarterer, en sidste forstadslandsby Carbajal de la Legua efter 5 km, hvor der kan købes ind og så pludselig ender al bebyggelse ganske brat og du står med ét i den jomfruelige natur. Og her begynder det så at gå let opad.

I det øjeblik forstæderne slipper sit tag i dig, befinder du dig med det samme i

ensomhedens terræn. Her er der kun dig og kun dig. Sådan var det i hvert fald for mig. Jeg havde valgt at gå midt i maj måned fordi vejrudsigten lovede rimeligt vejr over 1.000 m, og det var jo der, jeg skulle op. Og op gik det, langsomt men vedvarende og ensom var jeg, i hvert fald mutters alene. Fra et León med pilgrimme mere eller mindre i gåsegang, var jeg som en Palle alene i verden.

Det er ikke en beklagelse, nærmere det modsatte, men det skulle senere vise sig at følgeskab ikke var at foragte. Hurtigt er man så højt oppe, at der er blik, nogen ville måske sige overblik, over hvad der var passeret de sidste par timer. Fint syn ned over dalen, hvor Bernesga floden trækker sit snoede løb. Du kan altid følge vandløbene, for her vokser poppeltræerne, fordi de kræver meget vand.

Men du skal længere op, for det er først efter 3 timers vandring at man tilsyneladende når en top, men det er bare snyd. Nu går det nedad mod et mindre vandløb, og så går det op, hårdt op. Det er næsten som om landskabet ikke vil have, du trænger ind i det. Sveden springer fra panden, men man er forbavsede hurtigt oppe og nu går det ned mod Cabanillas og et refugium, hvis det skulle være nødvendigt. Cabanillas er en bondeby. Alle indbyggerne lever af den omkringliggende jord. Her er absolut intet, intet overhovedet, så skal der overnattes, er medbragt mad et must. Jeg har ikke medbragt andet end vand, så "rejsen" går videre mod "storbyen" La Robla. Endnu engang fanges floden og vi følges ad resten ad vejen til første overnatning. Heldigvis et fint refugium og stadig mutters alene, men en by med restauranter og barer. Det lærer man at sætte pris efter en dags hårdt arbejde.

En vejrudsigt der ikke holdt, hvad den lovede

Efter en god nats søvn og en udhvilet krop var det bare med at få gang i støvlerne. Og så øsregnede det!! Ikke den der stille sommerregn, der køler panden, men mere en efterårsregn i tommetykke stråler. Og vejrudsigten havde lovet fint solskinsvejr, men vejret skifter hurtigt i bjergene. Der er ikke rigtigt noget at stille op så på med regndækket og afsted. Ingen morgenmad, ingen kaffe, kun håbet om en bar der var åben. Ingen åben bar, den kom først efter en lille time. En velsignelse at komme i tørvejr. Og regnen fortsatte. Hele turen til Oviedo var lagt i faste rammer så jeg skulle til Poladura del Tercio denne anden dag, hvis skemaet skulle holdes. Vejrudsigten på fjernsynet i baren sagde intet ophold i

regnen. Busplaner var der ikke, taxier var et storbysfænomen, og Poladura lå "uden for lands lov og ret". Det eneste var på ranslen og ud i regnvejret igen.

Der er et refugium i Buiza en små otte kilometer før Poladura, men Buiza er lige så ensom en landsby som Cabanillas, så mad skal medbringes, og jeg medbringer stadig kun vand. Redningen, hvad angår mad, findes i Poladura for her ligger en restaurant. Den oplysning gav man i baren, jeg skulle bare ringe i forvejen og bestille. Det gjorde jeg, og så ud i regnvejret. Jeg husker ikke meget fra disse sidste 18 km. Kun at jeg prøvede at holde mig tør, forgæves. Vandreturen til Buiza er ikke slem, men fra Buiza går det op i bjergene. Heldigvis kun de otte km og heldigvis flader det også ud en gang imellem. Regn og tåge nedsætter jo sigtbarheden, så meget så jeg ikke og jeg havde kun i tankerne at nå frem og få tørret tøj. Rimeligt refugium og hostallet havde en god bar. Min bestilling på mad var nået frem og jeg kunne spise når jeg ville, altså ikke vente til kl. 9 eller ti, som det er normalen i Spanien.

Højere op end passagen over Pyrenæerne

Næste dag havde vejret ikke ændret sig, tværtom. Det regnede stadig, men at blive i Poladura var ikke en mulighed. Lidt efter at jeg var ankommet i går eftermiddags kom en tysk pigepilgrim masende op ad bjerget. Hun havde ikke bestilt mad, men det ordnede vi i et snuptag. Under spisningen blev vi enige om at følges ad næste dag. Hun kendte intet til terrænet - og det gjorde jeg heller ikke. Det viste sig at være en god idé at slå følge, for undervejs var der flere steder, hvor vi fik brug for hinandens støtte.

I middelalderen var der en alternativ vej udenom bjergmassivet. Den gang gik pilgrimmene jo både sommer og vinter og om vinteren var det stræk, vi skulle ud på i dag, på ingen måde anbefalelsesværdigt. Denne alternative vej eksisterer stadig og med overnatningsmulighed. Vejret kan skifte så hurtigt, at det trods god markering ikke er anbefalelsesværdigt at krydse gennem massivet. Man kan derfor både fra Buiza og Poladura komme ind på denne alternative vej.

Stierne var blevet smattede, men det kunne jo ikke være anderledes med al den regn. Langsomt kravler vi opad. Nogle steder så stejlt, at næste stigningsgrad er bjergklatrung, men stierne er gode og vi kommer på intet tidspunkt til at gå på bjergskrænter. Markeringen er helt fin. Enten flotte høje pæle, der ses på afstand, eller gule metalpile sat på en stang så de kan ses langvejs fra. Vi skal op over 1.600 meter, men det er over flere kilometer så det føles i længden ikke anstrengende. Efter en tre timers vandring er vi oppe. Vi befinder os i stilhedens rum. Ikke en lyd. Normalt høres fuglekvidder eller kobjælder. Vi hører ikke andet end vores eget åndedræt og regndråbernes monotone smæld når de rammer regnovertrækket. Kort før toppen var der rejst et Cruz de Ferro lignende kors. Vi troede at det var toppen, men der var en kilometers penge endnu. Man er oppe, når man skuer ned gennem en klippeport, meget symbolsk. Vi skulle ned gennem porten for derefter igen kort op og så gik det også nedad. Ikke så stejlt som når man går ned mod Roncesvalles, men alligevel. Der skulle passes på. Undervejs forceres et par bjergbække. Vi ledte forgæves efter vade-sten eller en bjælke/lille bro. Nej. Vi må-

te vade i vand til knæene for at komme over. Her måtte selv Goretextstøvlerne give op. Hele denne nedstigning ender i landsbyen Pajares med et godt refugium og en restaurant. Der er ikke køkken på refugiet.

Pola de Lena

Trediedagen er til Pola de Lena der ligger 25 kilometer længere fremme. Pola er en af de større byer på vejen til Oviedo. Men inden vi når så langt skal vi forbi den ene lille pittoreske bjerglandsby efter den anden. I lang tid går vi på en bred sti, hvor bjerget skyder sig op på ene side og hvor det så falder brat på den anden og lige dér mellem stigning og fald går vi. Heldigvis er stien bred og skrænten ned er beskyttet af hegn, træer og buskads. Her er smukt for bjerget falder durkt ned i en dal, for straks at rejse sig voldsomt og majestætisk på den anden side. Og her går du og føler dig som en fugl på en bjergvæg, der kan skue milevidt. Bjergdalen har selvfølgelig givet plads til hovedvejen gennem bjerget og efterhånden som man nærmere sig Pola bliver denne vej til en motorvej. Det tager lidt af det idylliske, men er jo et nødvendigt onde. Nogle kilometer før Pola vises pludselig op til højre, op forbi en preromansk kirke. De findes specielt her i Asturien og er altid et nærmere studium værd. Derefter går det lige ind i hjertet af Pola til refugiet, der ligger ved jernbanestationen.

En eller to dage til Oviedo

Der er ca. 33 kilometer til Oviedo og 13 kilometer til næste herberg. Denne lidt skæve fordeling af kilometer får mange pilgrimme til at tage hele strækket til Oviedo på én dag. Herberget efter 13

kilometer ligger i Mieres, men faktisk små to kilometer uden for bycentrum og det igen motiverer for at tage det sidste stræk til Oviedo med. Her til kommer at de 13 kilometer fra Pola til Mieres er, i forhold til hvad vi har gennemtravet indtil videre, en ren lise.

Fra Pola skal du ned til floden Lena og vandre ad en asfalteret gangsti, som følges ligeud helt til Mieres. Der fortsættes gennem Mieres mere end 2 kilometer for at nå ud til herberget i forstaden La Peña.

Det har været fladt som en pandekage indtil La Peña, men det kan man ikke ligefrem påstå det er resten af vejen. Fra La Peña går det med samme opad og sådan fortsætter det indtil nogle få kilometer før Oviedo, hvor nedstigningen til provinshovedstaden begynder. Så meget går det op og ned, før man får byen i sigte, at man har på fornemmelsen, at Oviedo siger til dig: "Du skal ikke tro jeg er let

tilnærmelig, du må arbejde for sagen, hvis du vil lukkes ind i det hellige". Men når du først når bygrænsen er man som pilgrim hurtigt ved katedralen. Skiltningen i Oviedo er uovertruffen, med såvel pile som muslingeskaller i fortovet.

Smukt og ensomt

Har du fået blod på tanden til dette stræk fra León til Oviedo, skal du ikke holde dig tilbage. Du får en ganske vidunderlig tur gennem et uberørt naturlandskab, der hele tiden kræver af dig, at du sætter dig ned og bare lader skønheden og roen komme til dig.

Her er så ensomt, at du for din egen sikkerheds skyld skal vente til juni og ikke gå efter midt oktober. Vejret er, som tidligere skrevet, meget omskifteligt i bjergene og i forårs- og efterårsmånederne kan tågen komme væltende og lukke sig fuldkomment omkring dig, og så er risikoen for at gå forkert al for stor.

Fra Firenze til Rom - ad Cammino di San Francesco

Kært barn har mange navne – og ingen er bedre til at finde på end italienerne. Vejen, som der her fortælles fra, hedder også Via Francigena og kommer nordfra via Assisi til Rom. Ind imellem bedre afmærket end andre steder, men med store ydre og indre oplevelsesmuligheder.

af Søren Strømø

I september måned gik jeg pilgrimsturen fra Firenze (fra Basilica Santa Croce) i Toscana og videre gennem Umbria for at slutte i distriktet Lazio og Roma (til Basilica San Pietro).

Camminoen befinder sig langt overvejende i bjergterræn i den lange bjergkæde Appenninerne, der strækker sig ned gennem det meste af den italienske halvø.

Jeg har tidligere gået nogle lange caminoer i Spanien og Portugal med stort personligt udbytte – og jeg havde fået lyst til at prøve kræfter med Cammino di San Francesco di Assisi.

Camminoen eller caminoerne i Italien er meget gamle pilgrimsruter til Rom

og i dette tilfælde mere eller mindre i fodsporene af Frans af Assisi (San Francesco) - ligesom førnævnte caminoer i Spanien og Portugal er pilgrimsruter til Santiago de Compostela.

Frans af Assisi

Kort fortalt blev Francesco født i 1182 ind i en velhavende familie, hvor det forventedes, at han ville videreføre faderens indbringende forretning.

Francesco forsøgte at leve op til forventningerne og forsøgte sig yderligere som ridder blandt datidens krigsherrer – men desillusioneret og syg efter krig og vold oplevede han en spirituel vækkelse, hvorefter han foretog en pilgrimsfærd til Rom og gradvis lagde større og større afstand til sin velhaverfamilie.

Francesco levede efterfølgende et meget enkelt liv, tog sig af syge og fattige, arbejdede med genopbygning af forfaldne kirker og levede i perioder som eneboer.

På et tidspunkt følte han sig kaldet til at prædike og leve helt i fattigdom. Hans forkyndelse var især centreret om kærlighed, fred og glæde - og at rigdom og penge generelt er et problem mennesker imellem og ikke mindre i forholdet til Gud.

Francesco fik med tiden så mange tilhængere, at han stiftede franciskanerordenen (også kaldet 'gråbrødre' i Danmark), der skulle leve efter de gamle klosterregler... fattigdom, lydhed og kyskhed.

En af Francescos betydningsfulde følgere blev Clara (Chiara dei Scifi), der ligeledes forlod sin velhavende familie og sluttede sig til brødrene. Clara grundlagde senere clarisserordenen for kvinder/nonner, der var datidens strengeste kvindeorden.

Vandringen

Jeg gik dagligt i 23 dage og nåede Rom efter 573 km.

Mit mål med turen var som tidligere at søge enkelhed, ensomhed, stilhed og eftertanke med særlig vægt på Francescos freds- og kærlighedsbudskab, at udfordre mig selv fysisk og psykisk i den ualmindelig smukke natur og at suge til mig af den utroligt velbevarede gamle kulturarv i stort set alle byer på vejen - fra den lille landsby til de større byer med middelalderbydele der ofte hvilede på fundamenter fra romerriget. Og... sidst men ikke mindst at forholde mig åben på denne potentielt spirituelle og åndelige rejse.

Vejen, i Italien kaldet Sentiero Francescano della Pace, skulle vise sig rent fysisk at være ganske udfordrende med stort set dagligt krævende stigninger og ditto nedstigninger. Belønningen var altid helt formidabel natur og forrygende udsigter, når man arbejdede sig op over bjerg og dal.

I Toscana var mærkningen og skiltningen af vejen dog meget forvirrende og indimellem vildledende, i Umbria var mærkningen yderst fin, og i Lazio var den nærmest fraværende eller ringe.

Jeg gik alene og helt overvejende i ensomhed, da der kun var ganske få vandrere undervejs, og flere af disse havde udset sig kortere stræk over færre dage.

Dagligt var det meget dejligt og fredfyldt ud på eftermiddagen at ankomme til en landsby eller provinsby og gå til den ældste del af byen (centro) og finde et overnatningssted i form af et kloster, en kirke, en pension eller et lille hotel.

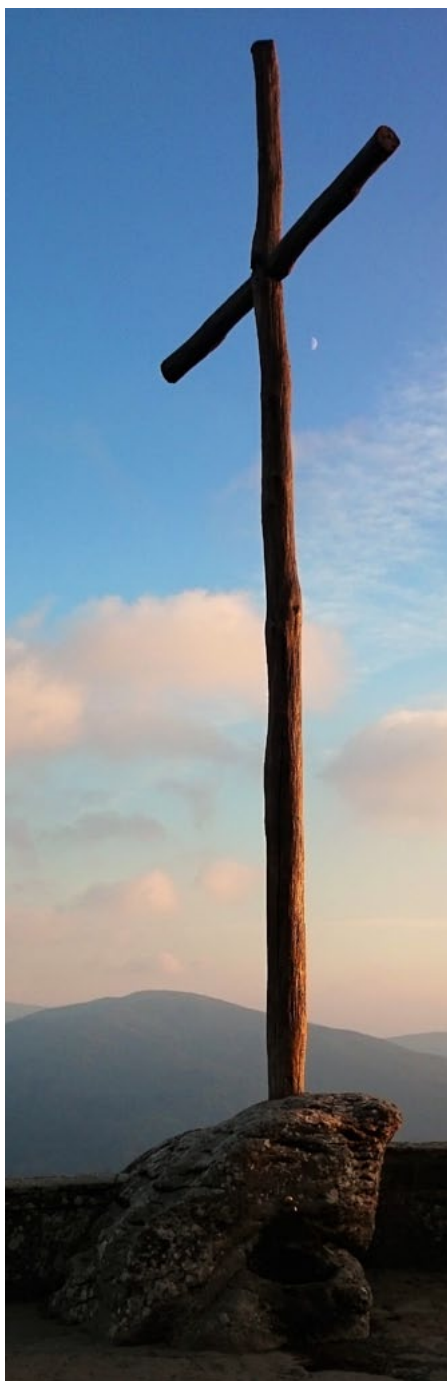
De større og helt store byer var til dels problematiske. Dels var det krævende at finde vej, dels var der så utroligt mange turister, at det ligefrem kunne være svært at finde overnatning. De mange turister betød yderligere, at priserne på alt var skruet op, og kvaliteten nede eller på vej ned.

Assisi

Dette gjaldt også den legendariske by Assisi, hvor Franciskanerordenens ånd og tilstedeværelse var meget markant, men i høj grad forstyrret af hele det kommercielle cirkus.

Det var dog meget bevægende, langsomt at nærme sig byen, der som mange andre byer ligger højt hævet i landskabet på et mindre bjerg - at komme gående gennem olivenlunde og Umbriens prægtige landskaber og se byen langsomt tone frem på bjerget.

To steder i Assisi var rørende at besøge. Det ene var Basilica di San Francesco, en kirke som er bygget i to planer (ja faktisk tre planer med krypten), en lav underkirke og en høj, lys overkirke. San Francesco er stedt til hvile under højalteret i underkirken. Det andet sted var Basilica di Santa Chiara, som indgår i et klosterkompleks og huser Claras jordiske levninger.

Dagbogsoptegnelser fra en dag på camminoen...

Afgang 6.30 fra Ponticelli til Monterotondo, 31,4 km.

En lang tur, men fin og behagelig omend der kun er sjælden skiltning.

Jeg har besluttet mig for at bo på et convento (kloster) igen og finder det heldigvis ret hurtigt ved hjælp af Google Maps - Convento Frati Cappuccini, hvor camminoen går lige forbi.

Forholdene er ret primitive, og jeg er alene i rummet med fire sengepladser. Klostret har (selvfølgelig) en fin lille oase af en klostergård.

Derefter på opgave med at finde noget at spise (siesta-tid!) i den gamle bydel. Lugtene i byen og i den gamle bydel minder mig om Mellemøsten - der mangler blot at blive kaldt til bøn fra minareten. Det er umuligt at finde noget åbent, indtil jeg endelig finder en arabisk pizza-mand.

Da jeg efterfølgende sidder på piazzaen ved kirken Santa Maria Magdalena og lufter mine godt brugte bare fødder, ligner jeg åbenbart ikke en tjekket italiener - en ældre kvinde gir mig en euro...

Nu både frygter jeg og glæder jeg mig til at komme til Rom. Frygter at skulle undvære alle de stille timer, dage og uger i naturen og glæder mig til at få lidt komfort, luksus, kultur og storhed.

Mine personlige refleksioner over pilgrimsturen...

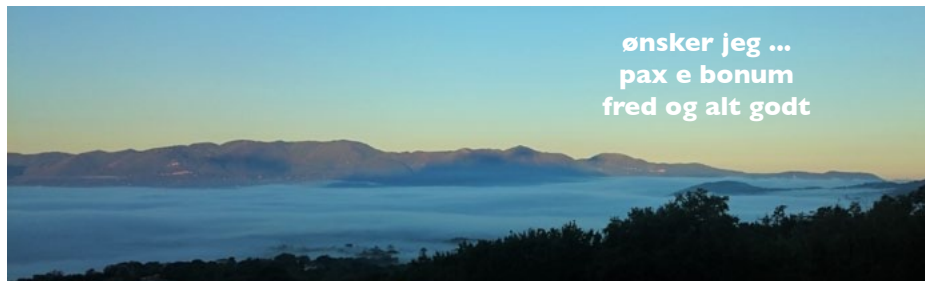
- Efter ca. en uges vandring sker en form for forandring i krop og sind - en opløsning eller forløsning af tankemønstre og følelser. Gamle vaner, evt. anspændthed og fortrængninger bliver flydende og kan rearrangeres
- Ensomheden, alene-heden er velgørende og attraktiv, alle sanser og opmærksomheden er hele tiden vakt
- At begynde at se og (turde) være sig selv og ikke den, der higer efter anerkendelse, status, respekt, omsorg, kærlighed, penge og materielle goder
- At kærlighedsbudskabet i kristendommen er uomgængeligt og til stede overalt, når man er åben over for dette

Det er fysisk og psykisk krævende at gå en cammino/camino - ikke mindst hvis man går alene og improviserer fra dag til dag.

Der er stunder med usikkerhed, utryghed og angst, når man befinder sig i fremmede lande og fx alene i et bjergområde er gået forkert eller har svært ved at finde vejen - men freden, uforstyrreligheden og eftertanken er værdier og bliver til værdier, der uundgåeligt sætter et aftryk i krop og sind...

Og som San Francesco underskrev sine breve,

ønsker jeg ...
pax e bonum
fred og alt godt

Hærvejsvandring fra Hald Hovedgård til Nørhoved

Artiklen kunne også hedde: ”Det grå guld på Hærvejen” og minder os om, at med den rette indstilling og godt fodtøj er alder ingen hindring for gode vandreoplevelser hér og dér. Og yderligere: at de danske pilgrimsveje ligger lige uden for døren og tilbyder kultur- og naturoplevelser så gode som alle andre steder i verden. Selv et Guds ord kan man få med sig på vejen.

af Arne Bruun, Jens Peter Jessen og Emil Jespersen

I perioden fra 6. - 9. juni i år vandrede vi en gruppe på syv mænd (60-75 år) turen på 85 kilometer fra Hald Hovedgård til Nørhoved.

Sidste år vandrede vi turen fra Bække til Immervad (se Pilgrimmen nr. 29), og vores erfaringer fra dengang sagde os, at vi skulle begrænse vægten af vores oppakning. Derfor havde vi i vores forberedelser været meget bevidste om kun at medbringe det absolut nødvendige og i letteste udgave. Vejrudsigten lovede sol og tørvejr alle dage, hvilket også kunne begrænse bagagens omfang.

Mandag morgen startede vi fra Hald Hovedgård i solskin. Første stop på turen var ved Niels Bugges Kro. Her måtte vi lige kigge ind og se den historiske bygning. Videre gik det langs Hald sø og op i de smukke Dollerup bakker. På denne strækning bevæger vi os igennem fantastiske bakker og dale, skabt under sidste istids enorme kræfter. Det var en fysisk krævende start på turen.

Da vi havde vandret et par timer, nåede vi frem til byen Skelhøje, hvor vi skulle have vores første hvil og spise frokost. Vi gjorde stop ved købmanden. Her kunne vi til vores store overraskelse få skænket kold fadøl fra Hancock, som vi nød til den medbragte mad. Der forhandlede også en lokal Hærvejsbitter - Velegnet til vandring og eftertanke. Den er oplagt på til vandring på Hærvejen, men virker også på afveje. Turen fortsatte til herberget i Thorning, hvor vi overnattede i den gamle præstegård, som er indrettet til et hyggeligt herberg med en dejlig have.

Næste morgen gik det mod Kragelund. Vi bevægede os nu gennem et stort hedeområde, vekslede mellem store arealer med mose bevokset med kæruld, lyng, blomstrende tyttebær og blåbær. I et af

skovområderne så vi tre velvoksne kronhøjerte med store, flotte gevirer. Det var en rigtig varm dag, og derfor var det dejligt, at turen vekslede mellem åbne landskaber og skov. Den sidste strækning med egeskov og bregner var særdeles smuk.

Da vi nåede herberget, blev vi opmærksomme på, at der var officiel indvielse af hærvejsruten for den nye sæson. I den anledning kom biskoppen i Viborg Stift, Henrik Stubkjær, som bl.a. fortalte om egne erfaringer fra en vandring. Herberget var indrettet i den firlængede præstegård tæt op ad kirken. Mens vi sad og spiste her, øvede sangkoret på aftenens program. Biskoppen holdt en tale, som både var inspirerende og vedkommende. Han satte fokus på relationen mellem kirke og vandring, og så store muligheder i at udbygge dette samarbejde i fremtiden. Som gæster på herberget deltog vi som en naturlig del af arrangementet, og vi havde en rigtig positiv oplevelse.

Følgende morgen efter proviantering i den lokale brugs vandrede vi videre til Bølling sø, i hvis nærhed man i 1950 fandt Tollundmanden. Her holdt vi pause ved en af de velindrettede shelterpladser, hvor der både er frisk vand og toilet.

Da vi havde vandret nogen tid, nåede vi Funder å, som vi fulgte mod øst. Vi gik under den nye motorvejsbro, som var et imponerende syn, set fra vores vinkel. Det meget bakkede landskab frem mod Den skæve Bane gav sved på panden. Nu fik vi et par kilometer uden store stigninger. Men dette var kun en kort frist. Efter vi forlod naturstien, fik vi istidslandskaberne at føle i form af en særdeles stejl bakke, før vi nåede dagens mål, Møllegården ved Sepstrup.

Herberget fungerede også som bed and breakfast. Vi fik en særdeles hjertelig modtagelse af det venlige værtspar, som gav os en utrolig fin service under hele opholdet.

Vi overnattede i femmandshytter. Næste morgen vågnede vi i dejligt sommervejr og nød den smukke morgenstund i selskab med græssende heste. Vi købte morgenmad på stedet, og den kan anbefales.

Den sidste strækning til Nørhoved gik gennem det smukke hedelandskab og de særprægede indlandsklitter ved Vråds Sande. Vi tilbagelagde i alt 85 km på de fire dage. Vi erfarede igen, at en passende dagsmarch for os er max 25 km.

I biskoppens foredrag hørte vi om pilgrimmens syv nøgleord:

**Frihed
Enkelhed
Langsomhed
Stilhed
Bekymringsløshed
Fællesskab
Spiritualitet**

Vi kender ordene og bruger dem individuelt i gruppen. Det skal dog også nævnes, at glæden, venskabet og omsorgen for hinanden har stor betydning.

God tur til alle der skal ud på Pilgrimsruten, Hærvejen.

Gå med!

Der er en masse aktiviteter i foreningen.

**Du er meget velkommen til at deltage.
Følg med på hjemmesiden under**

"AKTIVITETER"

www.santiagopilgrimme.dk

Ny hjemmeside på vej

Vi er i gang med at redesigne den eksisterende hjemmeside, så den bliver mere brugervenlig. Derudover får hjemmesiden også nye farver og design.

Hjemmesiden bliver responsiv, hvilket vil sige, at den automatisk tilpasses den platform du tilgår hjemmesiden fra, det være sig pc, tablet eller mobil.

Vi lægger især vægt på at kunne tilbyde hurtig og overskuelig adgang til omtale af ruter, både i Danmark og i Spanien.

Målet er, at vi har den nye hjemmeside klar inden sommerferien 2017.

Mange hilsner fra webredaktionen
Henrik Rønne og Pilo Drescher

Pilgrimsdanske

af Eli Lykke

fra, dukkede Caminoen op i min erindring, jeg havde mødt en dansk pilgrim i Senegal som fortalte om Caminoen som han lige havde vandret på. Jeg havde aldrig vandret før og slet ikke med al bagagen på ryggen.

Jeg er glad for at få lejlighed til at skrive til "Pilgrimmen" om dette meget lille hjørne af pilgrimsbevægelsen som jeg beskæftiger mig med, nemlig Cirkeldans. Få kender til disse danse – endnu. Jeg får mange spørgsmål om hvad Cirkeldans er, er det folkedans? er det religiøst? hvor danser man? m.m. Her vil I kunne læse, hvordan jeg er kommet til at danse, hvad dansene betyder og deres oprindelse og brug. Til forskel for andre typer af danse, så kan disse her danses af alle, man kan danse dem, selv om man er dårlig til bens, og man behøver ikke lære mange og lange trinserier, dansen er nemme. Noter findes bag artiklen.

Vejen jeg har gået

Det er altid spændende at se tilbage og opdage hvordan små tilfældigheder, små stille valg, fører til det sted, der betydning for, hvor man er i dag, mig som "stifinderen" i Danske Santiagopilgrimme og som underviser i Cirkeldans.

Det begyndte med at Ib og jeg mødtes for små 10 år siden på en vandretur herhjemme. På vores første rygsækstur, med tog og busser til Nordnorge, mødte vi pilgrimsbegrebet første gang. Det var på en udstilling på Sør-Troms museum. Vi kom sejlene i morgenlyset og så Trondenæs kirke skinnende hvid ved indsejlingen, så betagende et syn. Da vi rejste videre der-

Året efter begyndte vi på vores Camino-vandring, de første 300 km blev tilbage-lagt. På hjemvejen besøgte vi Barcelona og klosteret i Montserrat ikke så langt derfra. Klostret lå der oppe på bjerget, vi kom derop med en svævebane. Det var en stor oplevelse, vi husker Den sorte Madonna, og masser af turister.

Det næste lille tilfældige, men afgørende valg jeg har gjort, var at deltage i den årlige bevægelsesfestival i det økofælleskab i Dyssekilde ved Hundested. Et tilbud på festivalen var Cirkeldans, og det måtte jeg lige prøve. Karin Mortensen underviste, stille let meditative danse til den allerdejlige musik. I midten en blomster- og lysbuket. Jeg oplevede at de danse havde en helt ny tilgang til det at bevæge sig, det var nærmest meditation i bevægelse, og jeg blev bevæget af det, noget så smukt var det.

Jeg fandt ud af at man kunne danse Cirkeldans på Christianshavn i København og oplevede samme dejlige stemning der. Året efter gik jeg i gang med uddannelsen som Cirkeldanseinstruktør, otte weekender, som endte med Diplom.

Vi fortsatte med at gå sammen på Caminoen i Spanien, Ib og jeg, og vi var nu også med i stiarbejdet i foreningen, vi havde fået ruten Roskilde - Ringsted.

Pilgrimsdans

I uddannelsen blev jeg bekendt med at der er noget der hedder Pilgrimstrin, mange kender Færøtrin og Luciatrin, men pilgrimstrin havde jeg aldrig hørt om. Jeg lærte også den første pilgrimsdans på uddannelsen, og på et senere kursus hos Birgittasøstrene i Vadstena i Sverige lærte jeg endnu én, den var til musik og sang af en svensk visesanger.

I denne sommer har jeg været på en uges kursus i Findhorn i Nord Skotland sammen med 5 svenske og danske kvinder, bl.a. en kvinde fra Odense pilgrimsforening. Vi dansede bl.a. universelle fredsdanse og en del af de gammel kendte danse fra stedet. En af underviserne var Peter Wallance der har koreograferet Pilgrimsdansen som jeg havde lært på min uddannelse. Den er nu blevet min yndlingsdans. Det er en stor oplevelse at danse den med så mange mennesker - vi var 150 deltagere fra 24 lande, som var sammen hele den uge.

Sankt Ibs kirke i Roskilde

Hjemme igen, nu går det hurtigt, pludselig var pilgrimsarbejdet, vandringerne og dansene blevet én og samme magiske cirkel for mig, noget jeg kunne nyde og dele ud af sammen med andre dejlige mennesker ... det havde jeg slet ikke set komme, må det vokse og brede sig, - hvad kunne næste skridt nu være? vil pilgrimmene i Danmark mon danse?

En dag, hvor vi var ud på "vores pilgrimsrute" for at tjekke afmærkningerne, gik vi forbi Sct. Ibs kirkeruin, frådstenskirken på Skt. Ibsvej i Roskilde, en tidligere valfartskirke fra 1100 tallet som er taget ud af drift og står nyrenoveret, men tom. Vi kiggede ind og så et helt fantastisk rum - her måtte der kunne danses, ideerne myldrede, kan man det, må man? Jeg kontaktede menighedsrådet i Sct. Jørgensbjerg sogn, spurgte, og fik ja. Vi har danset i kirken fire lørdage i år, og der har været deltagere med fra både vores og fra den lokale pilgrimsforening.

Dejligt har det også været at opleve at tilfældig mennesker som kigger ind i kirken på deres tur i parken, gerne vil danse med, mange af dansene er jo enkle, så man lærer dem næsten imens man danser. Dansen til "Må din vej gå dig i møde" blev danset her for første gang. Da kirken har været valfartssted for pilgrimme, så føler jeg næsten, at Pilgrimsdansene er kommet hjem, måske har her også været danset ligesom i Montserrat. Jeg håber at få lov til at danse der igen, når foråret kommer.

Mange danse – og inspirationer

Min undervisning har næste altid pilgrimsmaet som overskrift, både når jeg har hold som ses flere gange, og ved enkeltarrangementer og foredrag. Ud over pilgrimsdansene bruger jeg danse om naturen, om at gå som fx "Walk in balance" og Frans af Assisis "Solsang". Der hører tit en historie med til dansene. En gang om året kommer en Franciskanermunk, Bruder Georg, til Danmark og underviser en hel weekend på Steinerskolen i Kvistgård i Nordsjælland, han medbringer sin musik som næsten alle har fået fuglefløjt tilføjet, Frans af Assisi elskede fugle fortæller han. Når Bruder Georg har været her, så er der 10-12 nye danse som skal dances igennem herhjemme, skrives ned og huskes.

Jeg har danset til en Samisk kunstner Mari Bøjne, hun synger på sit oprindelige sprog, hendes danse har et helt specielt udtryk. Mari Bøjne er med i bevægelsen omkring oprindelige folks rettigheder, også den aktuelle sag med indianerne ved Standing Rock.

Cirkeldansenes historie

Vi kender alle billederne af alverdens kulturfolk som dansede, næsten altid i ring eller kæder. De kaldtes ringdanse, og de er også en gammel europæisk tradition, men der er danse fra næsten hele verden. Man har danset af glæde og i sorg, man har fejret årstiderne, man har danset i mange forskellige situationer. Dans er bevægelse og rytme og en oplagt måde at udtrykke følelser som man ikke kan finde ord for. Dans kan også være et udtryk for

Pilgrimsdans

lovsang og for bøn, stille danse, meditation i bevægelse. Kloge ord: Mange steder i vores liv slår ordene ikke til, præcis dér begynder dansen.

Cirkeldansens historie blev i nyere tid taget op af en mand som elskede at vandre, Bernhard Wosien, tysk, koreograf og dansepædagog. Han kom ind i dansetraditionen ved at vandre. Ligesom vores egen Søren Kierkegaard, som skriver at han har gået sig sine bedste tanker til, så vandrede B.W. "for at blive af med sin byrde af unødige kundskaber". På sine vandringer rundt i Europa i 30'erne mødte han de gamle europæiske danse, ringdansene, B.W. blev mere og mere optaget af de forskellige nationers danse, deres rigdhed på myter og poesi. Især deres religiøse og kulturelle baggrund optog ham, han oplevede hvad dansene gjorde

ved ham, "man må være totalt til stede for at opdage deres meningsindhold og helende kraft" skriver han. I 1976 bragte B.W. dansene til Findhorn, hvor han sammen med andre grundlagde og udviklede dem. Dansene han skabte der fik benævnelsen "Sacred Dance". I Danmark kalder vi dem for "Cirkeldans", i Sverige "Heliga Danser".

I Sverige er det bl.a. Maria Røn som har udviklet dansene. Maria Røn var præst i Stockholm og blev uddannet i Findhorn i 1979. Maria Røn genindførte på en måde dansene i den svenske kirke, hun holdt danseseminarer i kirken. Hun har også holdt seminarer i Danmark - i Messiaskirken i Charlottenlund. Senere, i 1994, startede danseuddannelsen i Sverige og Heliga danse er nu udbredt over hele Sverige. Jeg selv og mange af mine medinstruktører tager til Sverige på kurser, det er aftenskolen Sensus som udbyder kurserne, sommetider i samarbejde med Svenska kyrkan.

I Danmark er vi flere som er uddannede Cirkeldanseledere, Karin og Randi har mere end 25 års erfaring. Sognepræst Anja Worsøe Reiff er danseleder, hun har flere gange brugt dans ved pinsegudstjenesten i Frederiksborg slotshave i Hillerød. Ved Æbelholt klosterruin i Nordsjælland har hun ledet dans som en del af en andagt ved en Middelalderfestival. Her mødte jeg Pilgrimsdansen igen og hørte, at Anja i sin præsentation fortalte, at på Klostret i Montserrat opbevarede de en meget gammel bog hvori der står skrevet: "og pilgrimmene ville danse og synge". Nogen siger dog at formålet med denne sang/dans skulle være at begrænse frivoliteten blandt pilgrimme på besøg på klostret :-).

Siden fundet af den Sorte Madonna (før kristendommen) har klostret i Montserrat været et af de store valfartsteder for pilgrimme, og der er blevet danset. Der er givetvis mange valfartssteder i Danmark, flere af kirkerne hos os hedder Jakobskirke eller Skt. Ibskirke, disse må have været valfartskirker for pilgrimme.

Mange muligheder for at danse

Karin Mortensen, lærer på uddannelsen i Danmark, er en af dem, som har danset længst. Karin arrangerer danse og pilgrimsvandring i Nordsjælland, hun har også dansearrangementer på stranden ved Gilleleje om sommeren, og et par steder i København. Randi har Cirkeldans i medborgerhuset på Christianshavn, torsdage i lige uger, her kan man bare møde op og danse med. Der er dansecirkler, grupper og kurser flere steder, også på Fyn og i Jylland, i Maribo er der tiltag i gang i forbindelse med pilgrimshuset.

I Langenæskirken i Aarhus har man arbejdet med at integrere dans i gudstjenesterne. De skriver på kirkens hjemmeside: "Er det mon muligt igen at bringe elementer af dans ind i kirkerummet som en liturgisk del af gudstjenester? Langenæskirken gør forsøget, Vi har gennem de seneste år arbejdet med det, vi kalder "dans i kirken". Vi har eksperimenteret med at anvende dans ved nogle af gudstjenesterne, ligesom musik og kunst jo allerede for længst bruges i kirken".

På verdensplan er der et helt nyt initiativ, en hjemmeside hvor man prøver at samle alle de dansecirkler som er i verden, hvert land tilmelder de steder hvor der dances. Se:

<http://www.globalcircle.dance>

I pilgrimsbevægelsen er der mange, og til tider lange overvejelser omkring religionen. Pilgrimsbevægelsen, som vi kender den, er oprindelig katolsk - og de fleste religioner har en tradition for pilgrimsvandring. Vi siger for det meste, at det at vandre til et helligt sted, eller til et kraftsted, det er hver enkelt menneskes private sag, og sådan skal det nok være. Vi føler alle en eller anden højtidelighed, føler at noget er større end en selv, føler at der breder sig en fred og ro i sindet mens vi går. Det er når vi vandrer i vores egen rytme og tempo, når skridtene bliver gentaget og gentaget uden at man tænker over det, at der ofte opstår en let meditativ stemning. Vi siger 'langsomhed', det første pilgrimsord, for mig er det noget med at få sjælen med sig. Jeg oplever, at det samme sker når vi danser. Når vi holder hinanden i hånden, lærer de enkle trin, og gentager dem, så skaber vi i fællesskab den samme stemning. Både Cirkeldans og pilgrimsvandring bygger på enkelhed og gentagelser.

Dans i kirken

Jeg har et par gange været med til at danse i kirker i Danmark. Én gang i "Vor frelser kirke" i København med præst Anja Worsøe Reiff og en anden gang i Maribo Domkirke i forbindelse med indvielsen af Pilgrimshuset, hvor jeg fik lov til at lede en Taïze dans. Men jeg mangler endnu at danse i forbindelse med en gudstjeneste, hvor også menigheden danser med.

Man kan godt spørge, hvorfor man skal danse i kirken. Anja har skrevet speciale om dans i kristendommen, (Visdommen danser). Hun skriver, at det korte svar er: Fordi det står i Bibelen. Af specialet fremgår det, at der i det gamle testamente er 10 ord som oversat, kan fortolkes som dans, lidt færre gange i det nye testamente, bl.a. Jesushymnen, en beskrivelse af en cirkeldans som en form for højtideligt ritual, hvor disciplene på Jesu opfordring danser rundt om ham.

Bernhardt Wosien har sagt: In the oldest forms of circle dance I came upon meditation in dance as a stepping into silence. For me and my students, this dance meditation became prayer without words, a way of joining the harmonic chord of body, mind and spirit.

Han har beskrevet, at den meditative del af de gamle europæiske danse er nyimport fra øst. Han følte selv, at den eksisterende måde at bede på ved at sidde uden at bevæge sig ikke passede for europæere, vi er aktive folk som burde have meditation i bevægelse med. ” he used the vocabulary of his dance experience, walking slowly, moving in a particular way, but in disciplined way.”

Eksempler på danse:

Pilgrimsdansen

Denne dans er til sang/musik fra 1399, fra en samling som hedder ”Llibre Vermell de Montserrat”, 3 af dem er benævnt sangdanse. I del af Pilgrimsdansen beskriver, hvordan pilgrimmene enten hopper glade af sted, eller bare sætter den ene fod foran den anden, eller også går på stedet. Man danser imod midten tager armene

op, ser op imod bjerget. (Montserrat). Til sidst danser man måneseglet og solens stråler. Det er en kraftfuld dans hvor man bevæger sig meget frem, ud og ind mod midte, armene er enten almindeligt holde i hånden, armene løftet eller helt oppe. Musikken er som dansen, kraftfuld og varer over fem minutter. Koreograferet på Findhorn af Peter Wallace. Se dansen på youtube, søg: ”Pilgrims Dance 2016”.

”Kos”

en hilsedans som måske er fra før Kristus. Den er vist nok den ældst bevarede europæiske dans og er fra øen Kos. Man mener også at Tempelridderne, under korstogene, (de beskyttede jo Pilgrimmene), dansede den på deres borge. Anne Barton som jeg mødte på Findhorn, (hun bor der endnu, vi fejrede hendes 80 år fødselsdag imens vi var der), har denne fortolkning af dansen Kos: Jeg træder frem og hilser dig, jeg træder tilbage og gir dig plads, jeg går videre på min vej gennem livet.

Soldansen

En klassisk Cirkeldans hvor man tegner solens stråler med fødderne. Soldansen kan danses til både Parabel, Bachs Air og flere andre musikstykker. Soldansen er den dans som næste alle der danser Cirkeldans kender, den er smuk og nem at lære.

Må din vej gå dig imøde

Gammel Keltisk bøn fra øen Iona i Nordvestskotland. Pilgrimsspiritualitet er en grundlæggende del af den Keltiske tradition som startede som naturreligion længe før kristendommen. Da denne sang er blevet Danske Santiagopilgrimmes sang besluttede jeg at koreografere en dans til

Pilgrimsdans

den. Jeg har denne dans med overalt, hvor jeg underviser, jeg ”giver” den videre til så mange som mulig, senest i Helsingborg til en dansegruppe fra Mariakirken. (Se dansertrinet herunder)

Skynd dig at lære at danse, for ellers ved englene i himlen ikke hvad de skal stille op med dig. (Augustinus).

Trin til ”Må din vej gå dig i møde”

4 skridt i danseretningen,

Må din vej gå dig imøde

2 vug – med front imod midten

og må vinden være din ven

4 skridt i danseretningen,

og må solen varme din kind

2 vug – med front imod midten

og må regnen vande mildt din jord

3 skridt imod midten

indtil vi ses igen

1 vug ved midten V + H

må gud holde

4 skridt baglæns, langsomt, 6 takter

holde dig – i sin hånd

mod højre

Holde i hånden

Holde i hånden

mod højre

Holde i hånden

Holde i hånden

Hænder langsomt op imod hjertet

Hænder på hjertet

Arme - op – ud - ned

Kilder og henvisninger:

Karin Sandhya Mortensen: musikterapeut, cand.phil. kirkesanger.

www.helligedanse.dk

Findhorn: et Økologisk visionært og bæredygtigt samfund i Nordskotland.

Sverige: **www.heligadanser.se**, **www.sensus.se**, **www.bilda.nu**

Danmark: **www.cirkeldans.dk**, **www.cirkeldanseforum.dk**

Anja Worsøe Reiff sognepræst ”Visdommen danser” Teologisk speciale i praktisk teologi.

Se: Tjæreby, Alsønderup kirkers hjemmeside.

”Strings of Pearls” af Laura Shannon. Se Pilgrimsdansen fra Findhorn på Youtube, søg: Pilgrims Dance 2016.

Dansecirkler i hele verden: **<http://www.globalcircle.dance>**

Eli Lykke, tlf. 40927146, mail: **eli.lykke@gmail.com**

En jøde på Caminoen

Pilgrimme er mange slags. Vi er godt 1700 af slagsen samlet i foreningen. Det kunne være interessant at lære forskellige af os nærmere at kende. Vi har valgt at begynde med at bringe en beretning fra én af vores faste bidragydere i Pilgrimmen, en pilgrim, der, som os alle, har sin helt personlige fortælling om det at være pilgrim. Er du den næste, der fortæller din pilgrimshistorie?

af James Heimann

I foråret 2009 gik jeg min første Camino. Jeg har ellers aldrig rigtig været den aktive, sporty type. Jeg er snarere at sammenligne med skuespilleren Martin Sheen, hovedpersonen i (Camino-) filmen "The Way", der introduceres som en velhavende, midaldrende golfspiller, der ikke gider gå, men konsekvent bruger sin elektriske golfvogn.

At tage det første skridt

Som i filmen "The Way" var det også et dødsfald, der førte mig ud på Caminoen. Jeg stod på kirkegården ved min kones åbne grav og lige inden hendes kiste skulle sænkes i jorden, hviskede min bedste og ældste danske ven, Bent, til mig: "James, Du trænger til at komme væk fra alt det triste her. Har du hørt om Caminoen? Væjen til Santiago? Skal vi gå den sammen?"

Bent var helt klar over, at jeg, efter i flere år at have været optaget af min kones sygdom, faktisk havde behov for at komme på afstand af alt det triste for at afprøve mig selv som selvstændigt individ og ikke blot eksistere som "et vedhæng" til min kones opslidende kræftsygdom.

Min afdøde kone og Bent er begge danske. (Hun er kristen, han er jøde). Vi tre havde lært hinanden at kende i 1960'erne, da vi var på kibbutz i Israel. Ja, det var faktisk Bents "skyld" at jeg, der var opvokset i USA, mødte den smukke, blonde pige og fulgte med hende til Danmark, hvor vi blev gift og fik børn.

Og nu, så mange år senere, ændrede Bents tilstedeværelse ved hendes begravelse igen mit liv. Heldigvis havde jeg lige læst "Terapi", en bog af David Lodge, hvis handling til dels foregår på Caminoen, så jeg kunne derfor svare ja til begge Bents spørgsmål. Og for øvrigt er jeg da også navnebroder til jøden Sankt Jakob, pilgrimenes skytshelgen.

På vej ind i en helt anden verden

Et halvt år senere begyndte vores vandringer. Filmens Martin Sheen gik sin Camino på grund af sin søns død, og jeg gik min på grund af min kones død. Caminoen udfordrer den sørgende både fysisk og psykisk, ligesom den også stiller store krav til den sørgendes (glemte) sociale evner i mødet med de andre pilgrimme. Han er nødt til hele tiden at være mentalt tilstede, være bevidst om "nuet" - om ikke andet, så fordi han ellers kan "misse" en af de gule pile, der viser vej, og så er han jo, i bogstaveligste forstand, helt fortabt!

Efter fire intense, og for mig, særdeles mindeværdige uger, nåede min ven Bent og jeg omsider ud til Santiago. Sammen oplevede vi store og små eventyr ligesom alle andre pilgrimme. Vi blev trætte og tørstige, vi var sultne og vi fór vild, hvilket selvfølgelig skete for os mere end en gang. (Jeg mindes særlig en snestorm højt oppe i bjergene... men det er en helt anden historie.)

En ny begyndelse

Da jeg kom hjem, havde jeg for længst lagt den triste, negative enkemand bag mig. Livet var igen værd at leve, og jeg var bestemt ikke færdig med Caminoen, da Bent meldte os begge til de Danske Santiagopilgrimmes 10-års jubilæumsfest i Odense. Endnu engang blev det ved skæbnens lune. Bent, der var med til at styre min skæbne - han blev nemlig pludselig forhindret i at deltage, og jeg (der stadigvæk følte mig lidt som en "fremmed" blandt de kristne pilgrimme), måtte på egen hånd kaste mig ud i det sociale samvær med de mange friske, søde, sjove (og ukendte) mennesker uden at have Bent ved min side som "isbryder". Næste dag, søndag, skulle alle deltagerne

ud at vandre. Jeg trippede pænt af sted midt i flokken, holdt en lav profil og så vist rimelig "anonym" ud, da en meget energisk udseende (ikke helt ung) kvindelig pilgrim, dukkede op ved siden af mig. Vi hilste pænt på hinanden, og hun fortalte med begejstring i stemmen om sine oplevelser på Caminoen. Ja, hun var så inspirerende, at jeg med det samme var parat til at snøre støvlerne og begive mig ud på Jacobsvejen endnu en gang. Med eller uden Bent.

Caminoen som 'livsstil'

I en anden populær film om Caminoen spørger instruktøren en treårig dreng, hvorfor han går Caminoen: "Jeg har intet valg, min mor har bestemt det" lød svaret. En konstatering. Ikke til at komme udenom. Sådan var det bare. Lidet anede jeg den søndag formiddag, at skæbnen havde bestemt, at jeg de følgende år skulle udforske nogle af Europas smukkeste, mest populære pilgrimsruter i følgeskab med denne begejstrede dame, der gik der ved siden af mig, og som jeg havde udvekslet mailadresse med. Vi blev et par, og hvert år lokkede en ny, spændende rute os ud på landevejen.

Én gang pilgrim...

Efterhånden blev også jeg en inkarneret pilgrim - dvs. en person, der ikke kan ryste mantraet om: "én gang pilgrim, altid pilgrim" af sig. Det er svært at undvære kicket, suset, oplevelserne og, for mit vedkommende, også den fornemmelse af "nåde", der følger med dette at være en del af et unikt samvær. Sammen med hende er jeg nu blevet en del af et historisk fælleskab, og for mig, en ikke-kristen pilgrim, er det en oplevelse, der gør, at jeg stadigvæk føler lyst til at drage afsted.

Min 'allerbedste' Camino

Hver rute har sin helt specielle atmosfære. Hver gang vi kommer hjem, syntes vi at den vej, vi lige har gået, er "den bedste" - og det er egentlig som det skal være. Men, skulle jeg endelig vælge, vil jeg uden tvivl pege på "Via Gebennensis". Vejen der går fra Genève i Schweiz til Le-Puy i Frankrig (ca. 300 km). Det er en forholdsvis ny-afmærket rute, endnu ikke særlig kendt, men med helt usandsynligt smukke landskaber, særlig langs Rhonefloden. Man føler det næsten, som går man i familien Trapps fodspor ! (Dem fra filmen "Sound of Music".)

En af de ting, der er med til at gøre Via Gebennensis så speciel er, at her er "pilgrims-aspektet" virkelig sat i højsædet, både hvad angår skiltning, stemning og faciliteter. Flere af kirkerne på ruten har indrettet særlige pilgrimsrum med tag-selv kaffe og informationstavler med

nyttige oplysninger. Lokalt har man opsat mange skilte, der byder pilgrimmene velkommen og, fordi overnatnings-mulighederne endnu ikke er så udbyggede, har en del af beboerne langs ruten åbnet deres hjem for pilgrimme.

Man spiser sammen med familien og sover måske i børnenes gamle værelse, der ofte fremtræder som det stod, lige før de fløj fra reden. Konversationen ved middagsbordet (på fransk... altid på fransk) er hyggelig, afvæbnende og ofte med et spirituelt indslag, der dog ikke virker påtvunget. Pilgrimmen kommer således virkelig i kontakt med de lokale. Betalingen foregår oftest som et "donativo" arrangement, dvs. man betaler det, man synes og bør - diskret og anonymt.

En helt særlig oplevelse

Et af mine egne, mest mindeværdige pilgrimsøjeblikke oplevede jeg i middelalderbyen Conques. Den ligger på Le Puy ruten, der er en fortsættelse af Via Gebennensis. Natten inden, vi kommer til Conques, tilbringer vi på et af de førnævnte private katolske herberger, hvor pilgrimmen som person er i centrum, og hvor stemningen giver indtryk af både inderlighed og offervilje. Her er det en selvfølge, at man beder bordbøn. Overnatnings-bidrag modtages naturligvis "donativo".

Det er aften, og efter et (efter forholdene) overdådigt måltid ledsaget af et godt glas vin, bevæger vi os over gårdspladsen til et lille, smagfuldt indrettet kapel, hvor vi bliver indbudt til at komme med et personligt bidrag til den fælles andagtsaften. Da det kom frem at jeg er jøde, spørger man mig om jeg vil fremsige en bøn. Jeg vælger at reciterer den Jødisk trosbekendelse:

Pilgrimslivet

"Hør, Oh Israel, Herren vor Gud, Herren er En" på hebraisk. "Shema Yisrael (שְׁמָע יִשְׂרָאֵל) Adonai (YHWH) Eloheinu, Adonai (YHWH) Echad". Det var et bevægende øjeblik - både for de andre deltagere og for mig, for jeg har ikke sagt denne bøn siden jeg som ung stod Bar Mitzva.

Næste dag ankommer vi til Conques, en lille middelalderlig bjergby, der klynger sig til en stejl klippeskråning. Det er dagen hvor årets største katolske begivenhed, Sainte Foy festen, finder sted, og hvor helgenindens juvelbesatte relikviagemme bæres i procession gennem byens snævre, stejle,

stenbrolagte gader. Har man som jeg, én gang fået en religiøs opdragelse, vil man (selv som "frafalden"), lettere kunne deltage i andre folks religiøse, rituelle handlinger. Hertil kommer, at jeg som antropolog i østen har overværet både hinduistiske og muslimske ritualer, ligesom jeg i Danmark har været tilstede ved flere slags kirkelige begivenheder.

Samme aften står vi sammen med hele byen og de mange tilreisende på pladsen foran domkirken, hvor nogle præster i fuldt, farverigt ornat fremsiger bønner og tænder de troendes medbragte kerter, hvorefter menneskemængden med tændte lys i hænderne bevæger sig gennem den lille bys stejle, brolagte gader. Optoget er smukt og stemningsfuldt, som det langsomt glider fremefter i mørket. Jeg fornemmer, selv som "religiøst udenforstående", en basal sammenhørighed med de troende omkring mig.

Efter endt vandring, passerer vi under katedralens høje, romanske facade, og går indenfor i det mørke kirkerum kun oplyst af kærternes skær. Til min forbavselse (og glæde) indleder en højtstående prælat den efterfølgende gudstjeneste med at recitere Shema Israel bønnen på hebraisk. (Den selvsamme bøn jeg lige havde fremsagt aftenen før!) Hvorefter der følger et langt, kompliceret ritual på latin, umuligt for en udenforstående som mig at følge.

Caminoen som religiøst rum

Overværelsen og studiet af alle disse forskellige troshandlinger, jeg har været vidne til i mit liv, har i sidste instans haft den konsekvens, at selv den religion og de ritualer jeg blev opdraget med som barn, for længst er blevet mig fremmed, fordi jeg som til-

skuer og antropolog, med de analytiske briller på næsen, nu kun evner at betragte dem "udefra". På en armslængde så at sige.

Kristendommens urgamle traditioner er alt andet end "jødiske", og det er kun i negativ forstand, at kristendommen også er en del af mit folks historie. Ligeegyldig hvor stor pris jeg sætter på at gå pilgrimsvandring og overnatte på katolske herberger eller klostre, forbliver den kristne verden dog stadigvæk et lukket rum for mig. Ja, til tider føles den meget fremmedgørende, fordi jeg som jøde (om end indirekte) er vokset op med en dybt indprentet bevidsthed om kristendommen (i særdeleshed den katolske kirke), som værende en slags "fjendeland".

Det hænder at fremmedgørelsen på Caminoen får et meget håndgribeligt præg. På visse dele af den spanske vej drikkes den dag i dag i påskeugen en citron-vin drik, der går under det lidet opbyggelige navn: "Matar Judeios". Betegnelsen er bestemt ikke ment som en spøg, selvom de lokale, da min ven Bent og jeg spurgte til det gule stads de drak, lidt fnisende forklarede at det betød: dræb jøden! Bent og jeg kiggede på hinanden. - Det her er vist ikke et sted for to små jødedrenge, hviskede Bent, - skal vi ikke smutte?

På den baggrund var det et ekstra bevægende øjeblik, da præsten i Conques fra altret fremsagte mit eget folks trosbekendelse på hebraisk. Det var ligesom jeg for første gang så en - for mig - dybere mening i at vandre på en kristen pilgrimsrute. Det fremmede blev for et kort øjeblik til det kendte, og jeg blev budt indenfor.

Shalom pilgrim.

Herren Velsigne dig og Bevare dig...

Via Baltica

Foreningen er blevet gjort opmærksom på “Via Baltica” og har fået tilsendt guiden “Pilgern auf der Via Baltica”, dette har ført til idéen af en alternativ pilgrimsvandring i vores nærområde.

Man benytter de danske pilgrimsruter og drejer af til Gedser, tager færgen til Rostock hvor man træffer på Via Baltica og følger denne rute enten til Lübeck, hvor man allerede kan vandre mod nord igen, eller man følger Via Baltica via Hamburg til Glücksburg, hvor man enten kan følge Via Baltica mod syd (hele vejen til Santiago?) Eller man kan gå på de velkendte ruter mod nord igen...

af Peter Glunz

Bogomtale:

Mange mennesker har i de senere år opdaget at gå på pilgrimsfærd, enten som en lille eller en større vandring. Leder du efter nye måder at leve på, eller finde en vej ud af en krise i livet, så har en pilgrimsvandring hjulpet mange pilgrimme. De mange nye europæiske pilgrimsruter på historiske spor tjener en tydeligvis stort behov.

Forfatter Bernhard Weber

En af de store europæiske Jakobsveje er den omkring 850 km lange Baltisk-westfalske pilgrimsvej, kort kaldet Via Baltica. Baseret på gamle handelsruter.

Historie gennemsyrrer store dele af det nordlige Tyskland. Ruten fører fra den polske Swinoujscie på øen Usedom oprindeligt parallelt med Østersøen om Greifswald - Rostock og Wismar til Lübeck, derefter via Hamburg og Bremen og fører til den westfalske by Münster.

Man møder stor gæstfrihed på de mere end 80 donativo pilgrimsvandrerhjem.

Via Baltica forlaget har specialiseret sig i denne pilgrimsrute. Deres standardværk, pilgrimsguiden “Pilgern auf der Via Baltica” af Bernhard Weber beskriver hele vejen i 40 afsnit, indeholdende en fremragende kartografi, og mange flotte billeder. Forfatteren har lagt særlig vægt på den åndelige dimension af pilgrimsfærden. I et særskilt kapitel “Invitation til en spirituel rejse” giver han en række forslag til en dybere oplevelse af pilgrimsrejsen. Desuden er der mindst en åndelig impuls eller aforisme per dagsplan. Disse er vers fra Salernes Bog og Det Nye Testamente samt ordsprog fra buddhisme eller filosoffer.

Meget praktisk er de informationsblokke som tilhører hver etape. Her er også de kontaktoplysninger og standard oplysninger om de ikke-kommercielle pilgrimsvandrerhjem. Og oplysninger om shopping- og spisemuligheder og andre informationer.

Forfatteren er initiativtager til "Venner af pilgrimsruter i Nordtyskland" og tidligere regional rådgiver for den tyske St. James Society, han har designet "Pilgrimme på Via Baltica" og har udviklet og fortsætter med at tage sig af kæden af pilgrimsvandrerhjem på ruten. Bogen er meget anbefalelsesværdig! Det sidste skud fra stammen er den reviderede udgave, der udkom i efteråret 2016.

En særlig service fra forlaget er de frie løbende opdateringer om stien på hjemmesiden www.via-baltica-verlag.de. På en formular på denne hjemmeside kan bogen bestilles ikke kun på tryk, men også i en digital version som PDF-fil.

Bogen har 144 sider og koster 19,70 €, plus fragt. Den digitale bog koster 15,90 €.

På www.via-baltica-verlag.de :

23. Etape:

23a: Auf dem Elbuferweg (markierter Jakobsweg) von Nienstedten nach Wedel-Schulau - 11,2 km

Der alternative Weg verläuft weiter entlang der Elbe. In Schulau erreichen wir schließlich das Fährhaus mit der Schiffsbegrübungsanlage sowie den Fähranleger für die Überfahrt nach Lüh. Von der Nienstedtener Kirche aus geht es zurück zum Elbuferweg und setzt den Weg Richtung Westen fort. Du passierst den Fähranleger Blankenese. Der Strandweg führt dich weiter an Blankenese vorbei. An der Straße Falkenstein Ufer hältst du dich links und gehst geradeaus weiter. Nach einer Weile biegt du links ab auf den Weg Kissener Ufer und folgst dann dem Linksinick der Straße. Nun geht es auf und auf dem Höhenweg, parallel zur Elbe. Schließlich stößt du auf ein Kraftwerksgelände. Du gehst auf der Straße ein paar Meter zurück und folgst dann ihrem Verlauf. Du biegt links ab in den Tinsdaler Weg und hältst dich geradeaus auf der Straße. Zum Zentrum von Schulau mit der Christus-Kirche würde es nun noch weiter geradeaus gehen. Der Weg zur Fähre biegt aber nach 600 m wieder links ab. Die Straße heißt auch hier Tinsdaler Weg. Nach etwa 150 m biegt du rechts ab auf einen Fuß- und Radweg. Halte dich auf der Straße links und folge weiter dem Verlauf des Fuß- und Radwegs.

Schon sehr bald erreichst du das Schläuer Fährhaus mit der Schiffsbegrübungsanlage. Nach weiteren 200 m gelangst du zum Hauptanleger für die Fähre nach Lüh.

Blankenese: Fähranleger

Schulau: Fähranleger

23b: Auf dem Lüh-Deich und in der Aue-Niederung (markierter Jakobsweg) von Schulau nach Harsefeld - 22 km

Die Fähre bringt uns heute über die Elbe nach Niedersachsen. Auf dem Lühedeich gehen wir durch das Alte Land nach Harseburg. Weiter führt uns der Weg durch die Aue-Niederung, bis wir schließlich unser Ziel in Harsefeld erreichen. Die Fähre bringt dich heute zunächst nach Lüh. In wenigen Metern bist du vom Fähranleger an der Straße, überquerst sie und gehst geradeaus in die Fährstraße. Schon nach etwa 150 m biegt du halblinks ab auf den Lühedeich, auf dem du nun immer geradeaus gehst.

In Steinkirchen kommst du am alten Marktplatz vorbei und setzt den Weg auf dem Deich fort. Der Weg führt durch Süderlandviertel. Du überquerst eine Straße und gehst dann halbrechts in die Neßstraße. Linker Hand liegt der Ortsteil von Miteinkirchen. Nach etwa 600 m geht es wieder halblinks hoch auf den Deich.

Über eine Lühedeich kommst du nach Neuvenkirchen. Auf der anderen Seite der Lüh führt der Weg nun rechts weiter auf dem Deich. Wo der Plattenweg endet, gehst du auf dem Wiesenweg weiter. Der Weg unterquert eine Autobahn und führt dann etwa 200 m an der Straße entlang. Du

Pilgrimsmærker ...fundet i Aalborg

I forbindelse med Aalborg Kommunes gravarbejde ved Budolfi Plads har arkæologerne blandt andre spændende ting fundet to meget sjældne og intakte pilgrimsmærker. Det ene forestiller Olav den Hellige og stammer fra Trondheim, det andet viser den Hellige Birgitta af Vadstena.

Pilgrimsmærkerne udstilles på Nordjyllands Historiske Museum fra torsdag 16. Februar 2017.

Pilgrimmens redaktion siger tak for fotografier fra museet og til kommunikationschef Helle Nørgaard for tekster.

Pilgrimsmærker blev købt som souvenirs ved Europas mange valfartsmål i middelalderen. Mærkerne blev syet på tøjet, så andre kunne se, hvor man havde været.

Olav den Hellige

Ved udgravningerne i Vingårdsgade er der fundet et pilgrimsmærke, der stammer fra Trondheim og forestiller Olav den Hellige med økse og kors. Vores arkæologer har længe undret sig over, at der ikke var fundet mærker fra dette Nordens måske vigtigste valfartsmål i Aalborg. Trods alt er det jo nærmest naboer, og Aalborg har haft gode kontakter til Norge i vikingetid og middelalder. Men nu lykkedes det endelig og endda med et sjældent, helt intakt mærke, der stammer fra 1400-tallet. Æren for fundet tilfalder i virkeligheden ikke arkæologerne, men derimod museets ihærdige detektormedhjælp, John Kristensen. Så mange tak til ham.

Den hellige Birgitta fra Vadstena

Endnu et spændende fund fra Vingårdsgade – eller skal vi snart sige ”Pilgrimsgade” – midt i Aalborg.

Det er et mærke med den Hellige Birgitta fra Vadstena i Sverige. Dermed synes der endnu engang at være tale om et mærke fra et af Nordens absolut største valfartsmål. Dette seneste fund mangler dog den randskrift, der normalt findes på Vadstena-mærkerne. Der findes allerede en god håndfuld lignende mærker uden indskrift. I stedet for hovedklostret i Vadstena er disse foreslået at stamme fra et andet stort Birgittinerkloster, nemlig det i Maribo på Lolland. Men hvorfor overhovedet kigge så langt mod syd, når der har boet Birgittinere meget tættere på - i Mariager? Det er vel ikke dette kæmpekloster fra 1400-tallet, der har forsøgt sig i den indbringende ”pilgrimsindustri”?

Pilgrimsmærker blev købt som souvenirs ved Europas mange valfartsmål i middelalderen. Mærkerne blev syet på tøjet, så andre kunne se, hvor man havde været.

Sankt Jakob i Jelling

De mange ældre apostelfigurer, som kan ses rundt om i vore kirker, har hver deres historie. Hvem skabte dem? Er de på deres oprindelige plads? Ofte fortøner svarene sig i historien.

I Jelling Kirke har de styr på noget om deres apostelfigurer – men ikke alt...

af Niels Henrik Lieberkind

Jelling er først og fremmest kendt for de to Gorms og Thyras høje samt runestenene, der betragtes som Danmarks dåbsattest. Men i kirken ser man også nogle apostelfigurer.

Figureerne er skåret i træ. De seks – blandt dem 'vores' Jakob – er fra ca. år 1500, og har oprindeligt været en del af en altertavle i Middelfart Kirke. Her lå tavlen kasseret på kirkens loft i et par generationer, til den blev solgt i 1715. I kirkens regnskab for det år står:

I August bekom Niels Morville paa Brandbjerg udj Jylland den gamle ubrugelige Alter Taufle mesten udj og overalt var forfaulet og opraadnet, hav ligget over 62 Aar og blev ført til Jelling Kirke udj Jylland og gav derfor 4 Rdl.

Niels Morville fra Brandbjerg ved Jelling købte altså den gamle altertavle for fire rigsdaler. Figureerne har på det tidspunkt nok været overmalet med hvidt, thi i en beskrivelse af tavlen står, at den var udsmykket med ni hvide figurer, sandsynligvis apostle. På den tid var det almindeligt at alt var hvidt. F. eks omtaler en vejviser fra 1795, at nu kan man snart ikke se forskel på, om man spadserer rundt i Københavns gader, eller man befinder sig på Møens Klint, for alt i byen er kalket hvidt.

Pilgrimshistorie

I år 1679 havde der været brand i Jelling Kirke, og efter købet af den gamle altertavle i 1715, kom den med sine figurer nu til ære igen, idet den fungerede som kirkens altertavle, indtil en hvælving i 1874 faldt ned i koret. Så blev resterne af den beskadigede tavle lagt op på kirkens loft, og her henlå den, udsat for fugt og fuglenes ekskrementer, indtil den lokale lærer, Chr. Nielsen, tog den med hjem, fordi han syntes, at det var mere sikkert, at den blev opbevaret hos ham.

I 1893, opdagede Nationalmuseet, at tavlen var fjernet, samt at der gik rygter om, at de resterende figurer og fyldninger var blevet givet til en skolelærer fra Horsenseggen, og at han agtede at lave en sofa af materialet. Museet bad Provst Becker om at undersøge rygterne.

Det viste sig at være rigtigt. Professor Magnus Pedersen, som havde stået for opmalingen af nogle gamle kalkmalerier, der var blevet opdaget efter hvælvingens kollaps, havde nemlig erklæret, at de gamle rester ikke havde nogen værdi, hverken historisk eller kunstnerisk. Det lykkedes at få syv af figurerne tilbage, nemlig de seks apostle og helgeninden Catharina af Alexandria. De manglende to figurer kunne spores, indtil de var blevet solgt til en mand fra Paris. De er aldrig kommet tilbage til Jelling.

De syv figurer, som kom tilbage, blev bygget ind i det allerede eksisterende orgelpulpitur og senere – formentlig en gang i 1950'erne – anbragt på nogle små konsoller på skibets nordvæg. I 1970'erne blev de flyttet hen nær døbefonden.

I perioden 1980-85 skar lærer Henry

Bayer fra Jelling nogle nye figurer af de manglende apostle, og efter nyindretningen i år 2000, hvor kirken fik nye ruder og flot nyt gulv m.m., alt udført af billedhuggeren Jørgen Larsen, hænger disse seks nye nu på sydvæggen, medens de syv originale figurer fra ca. år 1500 er anbragt på skibets nordvæg.

Her kan man se, at hvad der før blev betragtet som gammelt bras, igen kan komme sådan til ære og værdighed, at de besøgende i dag end ikke må røre ved figurerne.

I Jelling er der foruden den seværdige kirke samt de historiske runesten og højene et helt moderne museumscenter, der er et besøg værd.

Kilde: egne besøg; kirkens brochure m.m. af sognerådsformand Gunni Højvang; samt Erik Lynge Stenagers hjemmeside:

<http://www.fortidensjelling.dk/jelling11.htm>

Laguna de Bercianos

af Henrik Friediger

På mesetaen kan det ofte være svært at finde en god rasteplass med skygge og lidt kølighed.

Vandrer man ad ruten mellem Sahagun og Mansilla de la Mulas via Bercianos, El Burgo Ranero og Reliegos, er der gjort forskelligt for at lette pilgrimmenes strabadser på det lange, flade stykke. Der er plantet skyggefulde platantræer, der nu efter 25 år kaster en smule skygge, og der er sat borde og bænke op med passende mellemrum.

Naturligvis er der barer i landsbyerne, men hvis man ønsker sig en mere stille og naturskøn pause, er der her et anbefalelsesværdigt alternativ.

Køb lidt ind i det diminutive supermarked i Bercianos og gå yderligere et par kilometer. Her passerer man et vådområde, der er lagt ud som fuglereservat.

Man skal være lidt opmærksom, da vådområdet er afskærmet fra vejen med en tæt bevoksning, men der er et skilt, der fortæller, at her er der et sted, hvor man kan observere fuglelivet i Laguna de Bercianos.

Drej til højre ned ad stien og efter et halvhundrede meter dukker en træbro, der fører ud til et observationsskur, op. I skuret er der borde og bænke og tavler med angivelse af, hvad det er for fugle, der kan observeres.

Her kan man så nyde sin mad og drikke mens man finder skygge i skuret og kan åbne skodderne og kigge ud på forfriskende vand.

Da jeg vandrede forbi i oktoberheden var lagunens vandstand ikke imponerende. I området lige under skuret var der kun mudder og selvom jeg kastede noget af mit brød ud, kom der ingen sultne fugle og fornøjede sig med det. Fuglene var mestendels i den anden ende af vådområdet, som man kan se på billedet. En kikkert havde været en god idé, men hvem slæber sådan én med på en pilgrimsvandring?

Men det var et herligt sted at hvile sine trætte ben en halv times tid i fred og ro – og mon ikke der tidligere på sæsonen er noget mere vand og et rigere fugleliv?

Castromayor – en kort(ere) omvej

af Henrik Friediger

Det er nu fem år siden, vi introducere en ny serie i Pilgrimmen 'Omveje på Caminoen'. Ideen fik jeg – der også den gang redigerede vores medlemsblad – fordi jeg opdagede, at man ved en beskeden omvej på et par hundrede meter kunne bese resterne af et fæstningsanlæg, når man gik op ad bakken efter den lille flække med det imponerende navn: Castromayor = den store borg. Se Pilgrimmen nr. 22 side 62-65.

Under min seneste pilgrimsvandring i oktober 2016, kom jeg igen forbi dette sted. Og sandelig, om man ikke havde lagt Caminoen om, så den netop slog det sving, der leder pilgrimmen forbi fæstningsanlægget. Netop den dag var det et typisk galicisk skidtvejr med regn og blæst, og jeg tror ikke de fleste pilgrimme overhovedet gav sig tid til at standse op for at nyde synet. I stedet hastede de videre frem mod det næste læsted.

Og det er synd og skam. Det er en god idé, at man har lagt vejen om forbi Castromayor, men man skal stadig have øje for dette unikke sted for at kunne besigtige det.

Vandrer man ad den nye linjeføring, er det nemlig stadig sparsomt, hvad man får at se. Man skal stadig gå lidt fra vejen, for at kunne nyde ruinerne. Omkring ruinerne ligger der et par cirkulære fæstningsvolde, hvoraf Caminoen nu følger rundt om den yderste. Vandrer man bare forbi,

kan man nok fornemme, at der noget at se inde bag voldene, men selve resterne bygningsanlægget kræver, at man går et halvt hundrede meter ind til venstre.

Hvilket bestemt kan anbefales. Dels er det imponerende og smukt, dels bringer det os tilbage til tiden før Caminoen og pilgrimsvandringerne – og giver et pust fra historiens vingesus.

Castrillo de los Polvazares

af Henrik Friediger

Efter Astorga går Caminoen op i bjerglandskabet Magateria. Man vandrer fra den ene lille landsby til den anden op til Jernkorset, videre til den forladte landsby Manjarín, hvor den sidste tempelridder Thomas har sin residens og refugie, forbi en radarstation og ned igen til El Acebo for at ende nede i Molinaseca.

De første landsbyer på vejen hedder Murias de Rechivaldo, Santa Catalina de Somoza, El Ganso og Rabanal del Camino... Her skal foreslås en lille omvej via landsbyen Castrillo de los Polvazares.

Caminoen ud af Astorga følger en lille landevej op i bjergene, krydser en motorvej og fortsætter ad en grusvej. Et par kilometer ude af Caminoen drejer vejen til venstre hen til Murias. Men sådan set går vejen lige ud – uden at det er angivet, hvor den mon fører hen!

Lad os fortsætte ad den lige vej. Først kommer man forbi et par huse, asfalten hører op og man kommer ud på en dejlig snoet markvej med buske til begge sider – og masser af brombær i sæsonen. Efter yderligere et par kilometer dukker en landsby op – Castrillo de los Polvazares.

Denne landsby ligger ikke på Caminoen, men følger man den omtalte vej lige ud, er der ikke tale om en omvej på af betydning – under en kilometer, vil jeg mene.

Castrillo de los Polvazares var engang en betydelig landsby, hvor befolkningen levede af at transportere varer med vogne trukket af heste og muldyr. En ganske indbringende forretning – indtil det hele forsvandt med jernbanen til Astorga, der kommer fra Leon og går rundt om bjergene til Ponferrada og videre derfra.

Som de fleste af de andre landsbyer i Maragateria mistede beboerne Castrillo de los Polvazares efterhånden deres livsgrundlag – og landsbyen stod for at blive forladt. Men sådan gik det ikke. Hvor landsbyer som Santa Catalina og Rabanal har fået en genopblomstring som følge af de tusinder af pilgrimme, der hvert år passerer og nyder godt af de tjenester, som bliver tilbudt – kost og logi først og fremmest, er Castrillo gået en anden vej.

Landsbyen er ekstremt velholdt og –re-staureret. Den har bevaret en hel del af sin oprindelighed – selvom den også bærer præg af måske at være blevet for pæn og idyllisk.

Omveje på Caminoen

De enkelte huse er velholdte og hele gader er seværdige i deres – undskyld udtrykket – nydelighed. Den tidligere funktion som landsby for driftige forretningsfolk og transportører er tydelig på den måde, at der i mange huse er porte, hvor man tidligere kunne køre hele vognlæs ind.

Man er heldig, hvis man ikke støder på flokke af busturister, der får sig en rundvisning på de toppede brosten og knipser løs med kameraerne.

Men så kan man flygte ind i én af de mange restauranter, der gemmer sig bag murene. Hvis man har overnattet i Astorga, kommer man til byen tidligt på formiddagen, og så er det måske ikke lige tidspunktet at sætte sig til et veldækket bord og indtage den store specialitet: Cocido maragato, der er et kogt kød-orgie med kød af kylling, kalv svin – inklusive grisetæer – chorizopølse, tocino, kogt med kikærter, kartofler og kål. Et kraftigt måltid, der slutter med, at man spiser den smagfulde suppe, der er fuld af kraften fra kødet og grøntsagerne. Jeg har forstået, at folk kommer langvejs fra til Castrillo de los Polvazares for netop at nyde dette måltid. Der er nu også restauranter i Astorga, der serverer disse herligheder.

Omvejen om Castrillo de los Polvazares er især anbefalelsesværdig, fordi den er kort og fører til en usædvanlig smukt restaureret landsby. Lidt turistet og eksklusiv, men omvejen værd.

Da jeg besøgte landsbyen i oktober kom en midaldrende mand i arbejdstøj slæbende på en brændeknude ude fra

marken. Han svedte godt af det hårde arbejde, som han kunne have undgået, hvis han havde haft en traktor. Men det havde han ikke. Han fortalte, at han var ved at samle brænde til den kommende vinter – samtidig med at han beklagede sig over, at der ikke længere fandtes vintre som i hans barndom. Den gang var hele landsbyen dækket af sne om vinteren, og det havde været en herlig tid for de mange børn, der endnu i midten af 1900-tallet boede dér. Men ak, nu om dage var der hverken børn eller sne tilbage. Det manglende livsgrundlag havde taget børnefamilierne og den globale opvarmning sneen.

Går man denne omvej, springer man landsbyen Murias over, men kommer ad en afmærket sti direkte op til Santa Catalina, hvor to barer kæmper om pilgrimmenes gunst.

Omveje på Caminoen

Gamle og nye kort

Foranlediget af Henrik Tarps artikel i Pilgrimmen nr. 31, der viser et udsnit af et gammelt fint kort over Caminoen, har jeg lyst til at fortælle lidt mere om det.

af Niels Henrik Lieberkind

Det er et af de mest kendte ældre kort over Caminoen – her vist i sin helhed. Det er ofte det, der bruges, når pilgrimsvejene til Sankt Jakobs Grav i Santiago de Compostela skal omtales. Som eksempel kan jeg nævne, at det også er det, jeg selv benytter som en slags fortæppe til mine billedforedrag om pilgrimsrejser. Også Henrik Friediger har et udsnit af kortet på omslaget af sin bog *Mig og caminoen*.

At det er kendt og meget benyttet er forståeligt, for det er et pragtfuldt kort, der i flotte farver med våbenskjolde, landskabsbilleder og tegninger af pilgrimme på vej mod deres mål, taler til vores fantasi og drømme om at komme af sted.

Som det fremgår i kortets fint indrammede beskrivelse i øverste venstre hjørne, er det fra år 1648 – men det er svindel!

Kortet er tegnet en gang i 1960'erne af den franske kunstner og illustratør Daniel Derveaux.

Formentlig har han benyttet gamle kort som forlæg. Han har lavet en lang række andre flotte 'gamle' kort, som stadig er til salg fra hans firma i Saint-Malo, der i dag drives af sønnesønnen Guillaume.

At kortet er falsk, bliver det ikke mindre flot af, og det er stadig dejligt at se på. Men det er rart at kende sandheden.

100-kilometerstenen

af Henrik Friediger

Som bekendt sker der hele tiden små ændringer af vejføringen på Caminoen. Drt betyder, at vejen bliver henholdsvis forlænget og forkortet i forhold til, hvad den før har været. Sammenligner man forskellige guidebøger om vejen, er der også forskel på, hvilke afstande, der er mellem de forskellige destinationer.

Nu har juntaen i Galicien fundet ud af, at Caminoen til Santiago gennem Galicien er næsten et par kilometer længere, end det før har været angivet. Dette har medført, at man har måttet fjerne alle de kilometersten – steler – som har stået hver halve kilometer + nogle flere navngivne steder. De skulle efter sigende ligge opmagasineret i en lagerbygning i Lugo.

Fjernelsen af stenene og nye kilometeran-

på netop dette sted stod den førhen så populære angivelse af, at nu er der 'kun' 100 kilometre tilbage af vandringen mod Santiago.

En behjertet pilgrim – hvem skulle det ellers være? – har i mosset på stengærdet bag den fjernede stele indridset 100 km, så man kan stadig se, at det var her, den var.

Men hvad gør de stakkels pilgrimme, der gerne vil gemme dette minde? De finder naturligvis en anden sten. Omkring en kilometer havde nogle udnævnt én af de nye steler (hvor det nøjagtige kilometerantal var angivet i et nu tyvstjålet messingplade, der havde været indsat i stenen). Da jeg passerede var en gruppe unge italienske pilgrimme beskæftigede med netop at fastholde mindet om dette vigtige sted – de skiftedes til at fotografere hinanden.

Jeg tog et billede af dem og hastede forbi – de var ærligt talt en smule højrøstede.

Efter yderligere en lille kilometer kommer man så til den officielle, nye 100-kilometersten, der allerede var behørigt forsynet med graffiti og diverse votivgaver.

Den findes således endnu – 100-kilometerstenen.

givelser har betydet, at ikoniske steder helt er forsvundet – fx III-kilometerstenen på bakken oppe over Sarria, der før har været et yndet udsigtspunkt og et oplagt sted at fotografere sine medpilgrimme – eller tage en selfie.

Og helt galt er det med den før så populære 100-kilometersten. Den er bare væk – uden at der er gjort opmærksom på, at

VIA FRANCIGENA

anmeldelse af James Heimann og Gitta Bechshøft

Forlagets introduktion:

Billedkunstneren Erik A. Frandsen begav sig 31 august 2014 afsted sammen med vennen og forfatteren Thomas Boberg ud på den strækning af pilgrimsruten via Francigena, der løber fra Gran San Bernardo i Schweiz til Rom i Italien. En vandretur på i alt 35 dage og 1.050 km. Undervejs fotograferede Erik A. Frandsen, og han begyndte også at tegne. Tegningerne fra skitsebøgerne suppleret med fotografierne fra turen udgives nu i det stemningsfulde værk *Via Francigena*.

Thomas Boberg har skrevet bogens efterskrift, hvori han fortæller om deres oplevelser undervejs. Og han fastslår bl.a.: "At gå er den bedste måde at se verden på. At gå kan holde nysgerrighedens ild blafrende".

For mange træer og for lidt skov!

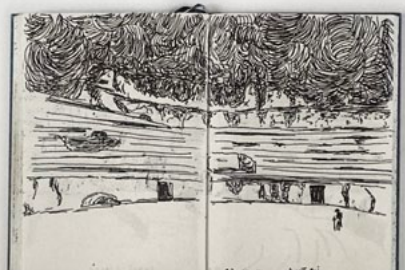
"Via Francigena" som den ligger dér på skrivebordet, er en stor og imponerende sag (1 kilo og 276 gram!) udgivet med støtte fra Ny Carlsbergfondet og Politiken-Fonden. Det er en flot gennemtænkt og smagfuldt udført "coffee table book", der ligefrem "oser" af kunstnerisk inspiration og litterær kvalitet. Bogen har fået en fantastisk omtale i dagspressen.

Som de ydmyge pilgrimme, vi er, er vi bestemt ikke upåvirkede af disse rosende lovord, men, selv de mest velformulerede anmeldelser taget i betragtning, kan vi ikke få armene ret højt op over hovedet. Hver gang vi (igen) begynder at læse (bladere) i bogen, tager vi vores egen (indre) modstand op til fornyet overvejelse.

Men lige meget hjælper det. Vi får bare ikke det ud af læsningen, som diverse avisers litteratursider har stillet os i udsigt. Forfattere skriver, og billedkunstnere tegner og maler deres oplevelser.

I den "klassiske" Caminolitteratur følger vi pilgrimmen på hans vej fra start til slut. Fra øst mod vest. Eller fra nord mod syd. Erik A. Frandsen derimod fremlægger sin Camino i form af indtryk, han nedfælder i sin skitsebog, men der er ikke nogen "gule pile", der giver os et praj om, hvor på ruten vi befinder os.

Kronologien splittes op og gengives som nedslag via tegninger og fotografier, hvilket vanskeliggør læserens medleven, fordi han skal pejle sig fra bogside til bogside fyldt med løst nedfældede skitser af huse, kirker og landskaber, der holdt forfatterens opmærksomhed et kort øjeblik. Tegningerne ledsages ganske vist af håndskrevne notater og betragtninger (hastigt nedkradsede blokbogstaver), hvis dybere mening og kontekst det kan være vanskeligt at tyde, i særdeleshed hvis læseren ikke er helt så velbevandret i den form for finkulturel "namedropping", der her praktiseres. Konceptet er interessant, men måske en anelse for nonchalant udført, til at det virker som et øjeblikks inspiration fremkaldt ved synet af et skævvredet kirketårn eller en solitær pinjekrone på baggrund af et par sensuelt bølgende Toskanske bakkedrag? Enhver form for redaktionel stillingtagen må nødvendigvis forudsætte et valg med hensyn til, hvordan man vil prioritere,

organisere og vægte det materiale, man har med sig hjem. Man har noget, man vil fortælle, man har et (for-)mål med fortællingen, samt en målgruppe man henvender sig til. Det kræver (almindeligvis?) andet og mere end en blot og bar reproduktion af stumper af dagbogsnotater, løsrevne skitser, e-mails, sms'ere, eller anden øjeblikks-kommunikation begået undervejs - det har vi jo Facebook til!

Erik A. Frandsen:

Via Francigena

Efterskrift ved Thomas Boberg

Gyldendal 2016

ISBN: 9788702201154

Vi har selv vandret på Via Francigena. 400 km fra Fiorenzuola til Rom (se: Pizza & Paven. Pilgrimmen nr. 26 side 6-12), men den genkendelsens glæde og følelse af nostalgi (blandet med udlængsel) vi forventede ville dukke op, indfandt sig ikke ved læsningen. -Måske er det bare os, der er noget galt med? sagde vi til hinanden og gennemgik endnu en gang bogen for i alt fald at prøve at få en fornemmelse for den del af Via Francigena, vi selv var gået glip af, og som vi drømte om at gå en anden gang. Men hver gang med samme resultat: - vi var lige så lidt fristede til at gå, hvor vi ikke havde gået endnu, som vi manglede begejstring over at genkende de steder, hvor vi rent faktisk havde gået.

- For at gøre en lang anmeldelse kort:

Vi oplevede pilgrimsvejens træer som skitser på bogens blade, men fik aldrig fornemmelsen af, at de rent faktisk var en del af en skov - et landskab, hvorigennem et spor ved navn Via Francigena fører vandringsmanden mod Rom. De to forfatters 1.050 km lange (pilgrims-) vandring efterlod sig hos os intet varigt indtryk. Sporet var koldt og færtten for-dampet, længe før læsningen var slut...

Siamo spiacente

En mil eller to

anmeldelse af Gitta Bechshøft

Først lidt om forfatteren, som han præsenterer sig selv:

L. de Pocket er et pseudonym for Lars Christensen, som altså er mig. Jeg vedkender mig fuldt ud begge navne og bruger dem til at formidle mig til omverdenen. Jeg holder af humor og at lege med ordene. Twiste dem. Min fortid er ret broget. Og det håber jeg også min fremtid bliver. For jeg kaster mig gerne ud i de udfordringer, livet tilbyder. Ligesom mine to navne har mit liv indtil nu også været præget af to spor. Dels et spor som ingeniør og dels et spor som humanist.

Jeg tror ikke på astrologi, men jeg er faktisk født i tvillingernes tegn. Og nu er jeg så blevet noget mere ensporet. Nu har humanisten taget føringen, så nu arbejder jeg kun som forfatter, terapeut og coach. Som L. de Pocket tillader jeg mig at være udadvendt og måske udstille mig selv en smule, når jeg skriver og når jeg holder foredrag eller oplæsninger. Som Lars Christensen er jeg derimod nok mere internt refererende. Og nu har jeg under navnet L. de Pocket valgt at udgive min første bog "En mil eller to", og har allerede en spændende digtsamling på vej. Jeg bestræber mig hver dag til det yderste på at skabe det gode og meningsfulde liv – for mig selv og for alle omkring mig. Jeg er af den overbevisning, at det gode og meningsfulde liv kun opnås i samspil med andre.... Vil du vide mere om mit virke som terapeut og coach, kan du se mere på:

www.egemark.dk

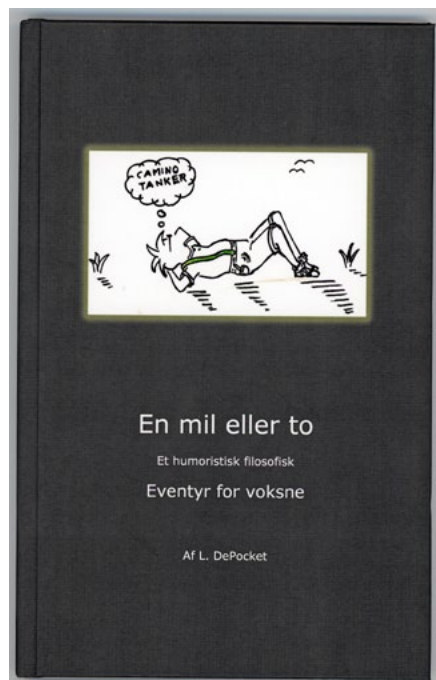
- Et smil lysner alvoren

L. de Pocket har skrevet "En mil eller to", efter han vandrede pilgrimsvejen fra Saint Jean Pied de Port i det sydvestlige hjørne af Frankrig over Pyrenæerne og ud til Atlanterhavets kyst ved Finisterra. Hele eventyret er bygget op omkring det at gå vejen – både fysisk og mentalt. - Ih, du milde, hvor møder L. DePocket (alias "Pops") mange mennesker og rørende skæbner på sin vej. Han har haft fornøjelsen af at følges med disse mennesker en mil eller to og har også været deres samtalepartner, terapeut og Camino-ven. I mødet med de andre pilgrimme gør Pops sig mange tanker og filosofiske overvejelser, og han finder inspiration til at slå et slag for tolerance mellem mennesker illustreret gennem små, humoristiske historier, som han lader sine venner "Klokkefåret", "Oksen", "Markmusen", "Vipstjerten" og mange flere fortælle om på en let og naiv måde. Bag historierne ligger der naturligvis fortællinger om rigtig mennesker med rigtige problemer, som de på Caminoen forsøger at finde en løsning på – mere eller mindre bevidst. Forfatteren opfordrer sin læser til at dykke "ned under" den enkle overflade, for at opdage at bogen også taler til ham/hende selv...

"En mil eller to" består af 32 underfundige småhistorier, samt introduktion og efterskrift. Hver historie fylder max halvanden side inklusive en tegning, der på sin egen, hyggelig naivistiske måde illustrerer indholdet. Satsen er Verdana,

som vanskeliggør læsningen en anelse, idet den er temmelig kompakt, og linjeafstanden er lidt for tæt. Man vænner sig dog til det, og Pops og vennerne er egentlig ret charmerende, som de i al deres firkantede naivitet blotlægger hindrernes mange dårskaber.

(Skam på den, der tænker ilde derom...)

L. DePocket:

En mil eller to

**Et humoristisk filosofisk
eventyr for voksne**

**Forlag: L. DePocket og Saxo
Publishing. 2015**

ISBN: 978-87-40-91161-9

Vandring fra Jels til Vejen 20.- 21. maj 2017

Har du mon lyst til at mødes med andre pilgrimme på en kortere vandring og få en hyggelig aften snak med oven i købet, så er her en mulighed i det jyske Kongeå landskab.

Henrik Rønne og Grethe Dyrby deltager fra Danske Santiago Pilgrimmes bestyrelse.

Vi mødes på Jels bus station kl. ca. 10.20 (togforbindelse fra nord, øst og syd) - vandrer de ca. 20 km. (husk madpakken) til Kongeåens Herberg, hvor vi spiser aftensmad - overnatter + morgenmad - alt sammen til en pris af 250 kr.

Søndag går vi til kirken i Vejen - ca 8 km

Fra Vejen er der både tog- og bus-muligheder hjem.

**Tilmelding senest 23. april til
grethedyrby@gmail.com**

Sange fra caminoerne

"Gå med mig"... Sådan lyder titlen på Jørgen Haffgaards fortolkning af den spanske melodi Grand Prix vinder "Eres tu". Sangen er skrevet som en andagt til dagens begyndelse, en hyldest til naturen og livet på caminoen, og er essensen af de foreløbig 10 år, som Jørgen har vandret på caminoerne.

Sangen er også en sidste tilføjelse til sangbogen **"Nogle sange fra Caminoerne"**, som nu indholder 50 sange skrevet på kendte melodier. En anden af Jørgens dejlige sange er: **"I Danmark blev jeg født"** ... en smuk tekst, til endnu en dejlig melodi.

Så der er noget til den stille sang på den spanske camino og måske også en fællessang som en hyldest til den danske camino.

Sangbogen kan hente gratis på hjemmesiden under litteratur / gratis elektroniske bøger

af Pilo Drescher

Jørgen Haffgaard

Oktobermorgen i Galicien

(Camino Francés 4./10.-2008)

Gå med mig

Melodi: "Eres tú" af J. C. Calderón (danske version: "Rør ved mig")

1. Jeg vågner i gryet, en ny Dag er på vej,
og snart vil jeg mærke, at du er der.
Din vind er som kærtegn, bringer liv, bringer liv til mig,
i krop og sjæl. Du er, Du er her.

2. En rødmen på himlen tænder glød i mit sind,
for nu kommer Solen, mørket svinder.
Jeg har det som fuglen før dens flugt ud i vejr og vind,
jeg må afsted. Du er, Du er her.

3. *Gå med mig, så jeg mærker livet, kraften.
Tag min hånd og hold mig nær ved dig.
Led mig ret, så jeg møder vel min aften
med et spor af glæde på min vej.*

4. Jeg favner naturen, som den nu finder frem,
en verden fra nattens drømme gemmer.
Dens frodigheds farver er mit liv, og min Jord mit hjem,
i lyst og nød. Du er, Du er her.

5. *Gå med mig, så jeg mærker livet, kraften.
Tag min hånd og hold mig nær ved dig.
Led mig ret, så jeg møder vel min aften
med et spor af glæde fra min vej.*

Jørgen Haffgaard. 2016

Pilgrimssange

I Danmark blev jeg født.

Melodi: "I Danmark er jeg født" (Sebastian)

1. I Danmark blev jeg født, der har jeg hjemme,
der fik jeg rod, derfra min verden går;
Det danske sprog, min moders kære stemme,
gav tanken form i det, som jeg formår.
Og Danmarks nære strand,
min glædes gode gave,
gav fantasi og håb i slægtens have.
Det elsker jeg. Danmark, min morgens land.

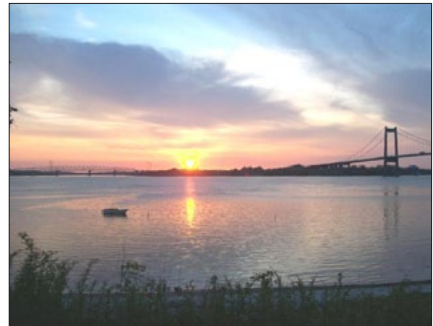
2. Et gammelt Nordisk land med sagnfyldt minde,
et lille land, med Himmelbjergets mål;
Dog er der megen storhed dér at finde
i fred og frihed uden had og bål.
Bag kystens lave strand
om landets grønne egne
jeg ser et lille paradis at tegne.
Det elsker jeg. Danmark, min ungdoms land.

3. Fra virksomt vikingliv med sværd og skjolde
til diplomatisk færd for fred og ro;
Fra gudesagn og frygt for onde trolde
til næste-værd i kærlighedens tro.
Den åbne, friske strand
lod drømme kalde unge
til livets forskerfærd med hånd og tunge.
Det elsker jeg. Danmark, mit virkes land.

4. Se, agerlandets blide marker, enge
og hedens lyng med spor fra fortids færd,
Se, lysets skiften over blomstersenge,
mens skyer drifter over skov og kær.
Og Danmarks friske strand
om fjorde, bælter, vige
i vejrets vekslen om vort kongerige.
Det elsker jeg. Danmark, min aftens land.

Jørgen Haffgaard 2013

Trappen i Siervas de Maria

af Henrik Friediger

Som mange sikkert kan huske donerede foreningen i 2014 1.000 € til renovering af den udvendige trappe på vores venskabsherberg Siervas de Maria i Astorga. I Pilgrimmen nr. 27 bragte vi billeder af den temmelig nedslidte og småfarlige cementtrappe, der trængte til en kærlig hånd.

I stedet for at reparere den eksisterende trappe, valgte Foreningen af Santiagopilgrimme i Astorga, der driver herberget, helt at rive den gamle trappe ned og erstatte den med en ny zinktrappe. Resultatet kan se på fotografierne.

Naturligvis har vores 1000 € ikke kunnet dække alle omkostningerne til den nye trappe, men det forekommer mig at være en rigtig god og langsigtet løsning. Man kan selvfølgelig diskutere den nye trappes æstetiske værdier, men der er ingen tvivl om, at den virker stabil og sikker og fungerer perfekt, når pilgrimmene, der overnatter på herberget, bevæger sig op og ned ad den – hvad enten de vil tørre deres nyvaskede tøj eller bare vil hænge ud på plænen mellem blomsterbuskene.

Jeg besøgte Siervas de Maria i oktober 2016. Selvom det var udenfor sæsonen, var der stadig mange pilgrimme, der overnattede på herberget. Jeg fik talt med den forskellige hospitaleros'er og ikke mindst med over-hospitaleroen Alfredo. De var meget glade for samarbejdet med os, og ikke mindst den hjælp, som de fik af de danske pilgrimme, der i højsæsonen arbejder med at gøre opholdet bedst muligt for de mange pilgrimme, der hver dag strømmer til for at få sig en seng og møde andre pilgrimme under de gode forhold, som man netop kan nyde dér.

Bestyrelsen har netop besluttet endnu engang at bevilge 1.500 € til Siervas de Maria. Denne gang ønsker de, at pengene går til renovering af murværket, der trænger til en kærlig hånd.

Hospitalero/a – måske noget for dig?

Hvis du har lyst til at prøve at arbejde som hospitalero/a (hhv. han- og hunkøn) er du meget velkommen til at kontakte Tone Kirkeby, som står for foreningens kontakt til Siervas de Maria og vores andet venskabsherberg i Triacastela. Se på **www.santiagopilgrimme.dk** under 'Bliv hospitalero / hospitalera'

Santiago-musling placeret foran Viborg Domkirke

Carsten Mægaard

Den 16. september 2016 var der opløb foran hoveddøren til Viborg Domkirke.

Årsagen var at Foreningen af Danske Santiagopilgrimme havde tilbudt domsognets menighedsråd en messingplade med musling til at indgå i brolægningen på kirkepladsen.

Da Grethe Dyrby fra vores bestyrelse og undertegnede mødte op til aftalt tid, var der allerede stor aktivitet. Dels havde menighedsrådsformand Preben Grøn-bæk allerede taget en brosten op, gravet et passende hul og var nu i fuld gang med at blande cement. Dels stod der en stor gruppe unge mennesker og kiggede på mens de snakkede ivrigt. Det viste sig at det var en gruppe efterskoleelever, der skulle på vandring fra Viborg.

Vi pakkede vores messingplade ud og præsenterede os og der blev hældt cement i hullet. Så blev pladen med sit anker presset forsigtigt ned i cementen og vatret af, så man ikke vil kunne snuble over den.

Dernæst holdt jeg en lille introduktionstale om hele ståhejet. Derpå holdt Grethe den officielle overdragelsestale. Så bad Ulla Kobberup fra Viborg Pilgrimscenter om ordet og fortalte om pilgrimsvandring og Viborg. Til sidst fik pilgrimspræst Elisabeth Lindell ordet og fortalte om efterskolegruppens ønske om, at få en velsignelse i kirken inden de skulle begynde deres vandring.

Den lokale presse var tilstede og omtalte dagen efter begivenheden i Viborg Folkeblad. Alt i alt en god dag.

Fra Göteborg til Varberg...

Foreningen arbejder på en vandring på den nye svenske kyst-pilgrimsvej fra mandag den 22. maj til lørdag/søndag den 27./28.maj.

af Peter Glunz

Foreningen

Kaj Jensen fra vores svenske søsterforening "Svenska Santiagopilgrimer" (søg på FaceBook!) har arbejdet på at etablere en Camino-rute fra Göteborg til Helsingborg / Malmö nærmere kysten end den gamle rute, som gik længere inde i landet og havde en meget dårlig "infrastruktur" m.h.t. indkøbs- og overnatningsmuligheder samt bus- og tog-tilslutning.

Kaj holdt et indlæg på vores årsmøde 2015 om emnet og viste flere billeder og ruteføringen på lærred.

Nu er Svenskerne kommet så langt med afmærkningen af ruten fra Göteborg til Varberg er "gangbar" til Varberg!

Vi har set en mulighed for at organisere en vandring på denne smukke rute og Kaj har tilbudt at føre os. **Deltagerantallet er begrænset til 17**, idet overnatningen sætter begrænsningen.

I løbet af mandagen "drysser" man ind på pilgrimscentrum i Göteborg, hvor vi overnatter på medbragte soveposer & luftmadrasser! (til hele turen!)

Tirsdag morgen starter vi på den første etape. Etaperne er mellem 20 og 30 km!

Transporten til Göteborg og hjem fra Varberg klarer man selv.

Nordjyderne anbefales at sejle fra Frederikshavn til Göteborg, Mellemjyderne kan tage færgen fra Grenå til Varberg (+bil eller bus) og Sjællænderne kan tage bil, tog eller bus til Göteborg. Fynboerne har begge muligheder...

Vi prøver også at organisere samkøring i private biler...

Turen koster 1.600 Dkr. for mad og overnatninger for hele ugen, som indbetales ved tilmeldingen. Vi vil køber ind og laver mad selv! Der er følgebil til bagage...

Hvis der kommer nok tilkendegivelser / tilmeldinger på baggrund af denne info, så kommer der ikke en yderligere tilmelding på hjemmesiden!

Spørgsmål & tilmeldinger sendes til:

sekretariat@santiagopilgrimme.dk

Internationalt pilgrimsmøde

Møde i den internationale pilgrimsorganisation FICS i Sarria og Samos 12. og 13. marts 2016 (FICS= Fraternidad Internacional del Camino de Santiago).

af Carsten Maegaard

Der var indkaldt til et møde med et særdeles interessant indhold. Sidst FICS afholdt et internationalt møde var i 2014. På grund af mødeemnerne besluttede bestyrelsen at deltage med en person, og det blev mig.

På grund af flyforbindelser på den tid af året måtte jeg tage af sted et par dage før og efter, så det gav anledning til at kigge på Santiago med nye øjne. Jeg kørte med bus fra Santiago til Sarria med et pibende forår i den kølige luft og hvide bjergtoppe i baggrunden.

Der var ca. 80 deltagere, de allerfleste fra Spanien, men også enkeltpersoner fra Australien, USA, England, Frankrig, Tyskland og, altså Danmark.

Her er en oversigt over emnerne – hvoraf især det første er meget politisk:

1) Forslag om at forlænge den mindste distance man skal gå for at kunne få et "Compostela" fra 100 km. til 300 km.

Det opleves som et stigende problem at man kun skal gå de sidste 100 km af en Camino, for at kunne få et Compostela. I praksis går 44% af alle pilgrimme kun de sidste 100 km. Det er 4-5 dages vandring og for lidt, hvis man skal opleve dét at være pilgrim (langsomhed, eftertænsksomhed, venskab, osv). Stemningen skifter fra at være nær og varm til at blive mere fjern og turistet på de sidste 100 km.

Derfor besluttede mødet at sende en

opfordring til de kirkelige myndigheder om, at forlænge mindstekravet til 300 km. Det svarer også til længden af den ældste camino, Camino Primitivo og en vandring på ca. 14 dage.

2) Der er gået for meget turisme i den måde de spanske myndigheder beskæftiger sig med caminovandring.

For at imødegå en ensidig kommercialisering af pilgrimsvandring, blev det vedtaget at sende en opfordring til de offentlige myndigheder om at al sagsbehandling af Caminoen bliver foretaget som "kulturel aktivitet" og ikke som "kommerciel aktivitet".

Myndighederne bør som minimum holde sig for øje, at de selv har gjort et stort arbejde for at få Caminoen ophøjet til kulturarv, et monument for menneskeheden mv.

3) Der ønskes ensartede regler for at drive herberg overalt i Spanien.

Frem for alt ønskes der lempeligere beskatning af de herberger der drives af frivillige foreninger, som forudsætning for at de skal kunne overleve.

Ud af ca. 400 herberger på Camino Frances er ca. 40 ejet og drevet af frivillige nonprofitorganisationer. Det er af afgørende betydning, set i lyset af den stigende kommercialisering, at der gives disse herberger en særlig beskyttelse i lovgivningen. De kan fx ikke overleve hvis de pålægges samme beskatning som de private herberger. De private holder ikke åbent uden for højsæsonen, mens de frivillige er åbne hele året. Der er be-

hov for en ensartet lovgivning og regelsæt for at drive herberger på tværs af de spanske regioner.

4) Forslag om at genindføre Elias Valiña-prisen

Elias Valiña-prisen var en pris på ca. 10.000 €, der blev givet til ære for præsten der startede med at genopdage Caminoen i 1960. Prisen blev indtil 2015 givet til ildsjæle og organisationer der gør et ekstraordinært frivilligt arbejde for at gøre caminovandring bedre. Nu er den ophørt uden begrundelse fra myndighederne i Lugo, som administrerede den. FICS ønsker prisen genindført.

5) Forslag om decentral udstedelse af el Credential.

Domkapitlet i Santiago har planer om at indføre et credencial som kun de kan udstede. Hidtil har nationale pilgrimsforeninger kunnet udstede deres eget credencial.

Den seneste beslutning fra katedralen i Santiago, om kun at tillade ét pilgrimspas, katedralens eget, som eneste gyldige pas for at få "Compostela", strider mod ideen med pilgrimspasset. Passet er altid blevet udstedt på oprindelsesstedet (udgangspunktet), aldrig fra bestemmelsesstedet (endemålet).

For mange pilgrimme, som ønsker at få et "Compostela" er disse bureaukratiske forhindringer absolut skadelige for målet med vandringen. Derudover har det forårsaget modløshed og totalt forvirring i Santiago-organisationerne, som beskæftiger sig med at udstede deres egne pilgrimspas.

Derfor anmoder FICS, Rådet for Kate-dralen i Santiago de Compostela om, at sammenslutningerne, organisationerne og enhederne tilknyttet Caminoen, får tilladelse til at udstede deres egen udgave af pilgrimspasset, så længe disse opfylder betingelserne udstedt af Rådet. Rådet bedes derfor også om at præcisere hvilke betingelser, der skal være opfyldt for disse pilgrimspas.

6) Hvad blev der af de tidligere steler?

I Galicien har myndighederne fjernet ca. 200 af de kendte steler med angivelse af hvor mange kilometer der er til Santiago. Begrundelsen er, at caminoen er blevet ændret så meget på grund af nye veje og en lufthavn, at kilometerangivelsen ikke passer mere. Der er i stedet opstillet nye steler af granit med en muslingeskal og pil. De gamle er nu opmagasineret i Lugo og FICS vil gerne vide hvad der bliver af dem, og om de

evt. kan genbruges på andre strækninger, uden kilometerangivelsen.

7) Nogle herberger er brandfælder.

Jeg fremlagde selv et forslag til en henvendelse til brandmyndighederne om, at en del ældre herberger vil være rene brandfælder i tilfælde af brand. Det er typisk i gamle bygninger hvor man har inddraget loftet til overnatning. Ofte er der kun en enkelt trætrappe op til 2.sal hvor der kun er små vinduer til det fri, og 7-8 meter frit fald ned. Bare en enkelt brand med ofre vil være en katastrofe for hele Caminoen.

Der var enighed om at sende et brev til de respektive brandmyndigheder i Navarra, Rioja, Castilla y Leon og Galicien.

Vi har ikke fået tilbagemelding fra FICS på hvordan det er gået med de forskellige henvendelser.

Starthjælp til nye pilgrimme

Vil du gerne på Caminoen og vandre som pilgrim, men har brug for støtte til at finde ud af hvordan, har Foreningen af danske Santiago-pilgrimme et tilbud til dig.

To gange i år tilbyder vi at lære dig, hvordan man finder vej, finder overnatningssteder, restauranter og barer, venner osv.

I april starter en erfaren pilgrim fra foreningens bestyrelse fra Pamplona.

I begyndelsen af september starter en anden erfaren pilgrim fra bestyrelsen fra Roncesvalles.

Ideen er at give dig og 5-7 andre pilgrimme støtte de første 4-5 dage til at finde din måde at vandre Caminoen på. Derefter fortsætter du på egen hånd - enten alene eller sammen med én, eller flere fra gruppen, eller andre, som vi møder på vejen. Herefter går den erfarne pilgrim sine 'egne veje'.

Før vi tager af sted kan vi evt. mødes og snakke udstyr, oppakning, rejse og arrangementet igennem - eller i det mindste have kontakt om det praktiske.

Dette tilbud er gratis for medlemmer af Foreningen af danske Santiagopilgrimme.

Man kommer med ved at melde sig til én af de to erfarne pilgrimme.

Aprilholdet

mødes på herberget Albergue de Maribel i Cizur Menor, ca. 5 km udenfor Pamplona i retning mod Santiago, om aftenen onsdag den 19. april. Her overnatter vi og begynder vores vandring morgenen efter.

Man kan fx komme dertil med fly samme dag fra København via Madrid og fra lufthavnen i Pamplona tage en taxa til herberget. Det gør 'den erfarne' - og vi kan måske rejse sammen.

Tilmelding til Henrik Friediger

henrikfriediger@gmail.com

Septemberholdet

mødes på herberget i Roncesvalles om aftenen tirsdag den 5. september - evt. sidst på eftermiddagen på banegården i Bayonne, hvor toget går til Saint Jean Pied de Port, og bus eller taxi videre til Roncesvalles.

Tilmelding til Carsten Maegaard

maegaard.carsten@gmail.com

Der kan være maksimalt 8 på hver tur. Tilmelding nødvendig efter princippet om 'først til mølle' - senest én måned før afgang.

For en god ordens skyld skal det understreges, at der ikke er tale om en grupperejse eller noget der ligner. Hver betaler for sig selv og deltager på eget ansvar. Man skal være i rimelig god form og kunne vandre 20-25 km om dagen i et rimeligt tempo - mindst med 4 km i timen. Så hvis man er i tvivl om sin form, må man prøve at vandre nogle gange - gerne et par dage i træk - med en oppakning som på Caminoen - mellem 5 og 7 kg.

Og vinderen er...

Pilgrimsforeningens fotokonkurrence i sommer blev noget af en succes med hele 69 flotte bidrag fra 22 deltagere.

af Erik Staffeldt

”Udsigt over Vrads Sande” er titlen på fotoet, der vandt 1. præmien i Foreningen af Danske Santiagopilgrimmes fotokonkurrence.

Billedet er taget af Birthe Lyhne. 2. præmien fotoet er taget af Mille M. Madsen i slutningen af juli på Hærvejen midt i Jylland, mens 3. præmie-fotoet er fra en hulvej ved Kragelund, taget af Lasse Anthonissen. 1. præmien var en rygsæk, doneret af Bjergkæden, 2. præmien et gavebevis fra Spejder Sport til f.eks. en lagenpose, mens foreningen gav Henrik Tarps guide om Hærvejen som 3. præmie.

Resultatet af konkurrencen blev offentliggjort på foreningens årsmøde i slutningen af oktober. Hér blev vist et udvalg af bidragene, ca. 36 i et hjørne af lokalet via en projektor, mens de tre vinderfotos og yderligere to blev vist på store tavler.

Disse tavler er bevaret og kan lånes til udstilling om caminoen og Den danske Pilgrimsrute. Kontakt næstformand Troels Beck om at låne dem.

Fotokonkurrencen blev udskrevet i begyndelsen af april blandt alle interesserede for at få billedmateriale frem primært til de foldere, som beskriver Den danske

Foreningen

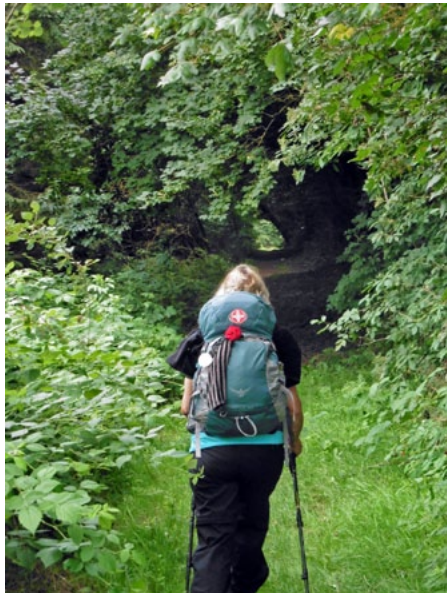
Pilgrimsrute på Fyn og i Jylland. Hér indtager Hærvejen en stor rolle.

Interessen for at deltage var stor. I. bidrag kom få dage efter udskrivelse af konkurrencen. Der kom 69 ialt bidrag fra 22 deltagere, og dommerkomiteen, bestående af Troels Bech og bestyrelsesmedlemmerne Poul Brasch og Erik Staffeldt, kom på en svær opgave, da rigtig mange fotos burde hædres.

Det gode forløb af Fotokonkurrence 2016 kalder på en gentagelse. Bestyrelsen har da også besluttet, at der på ny udskrives en konkurrence i dette forår blandt foreningens medlemmer, denne gang med bestyrelsesmedlem Pilo Drescher, bestyrelsessuppleant Erik Staffeldt og sekretariatets medarbejder, Peter Glunz, der udfører dette blads layout, i dommerpanelet.

Interesserede kan holde øje med hjemmesiden og Facebookgruppen. Man allerede nu kan man pudse kameranlinsen og indstille focus på konkurrencens tema: pilgrimsvandring - både herhjemme og i udlandet, herunder på caminoen, forstås. Der helt sikkert masser af spændende, lækre, inciterende, sjove, betagende og markante motiver derude.

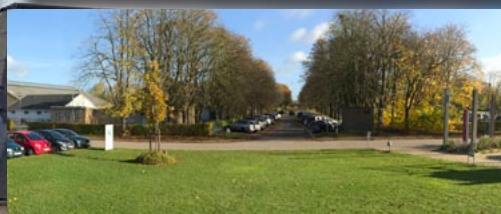

**deadline
til næste
nummer:**

1.juli !!!

i Ringsted

Godt udstyr til din næste pilgrimstur

PATAGONIA
Torrentshell
Jacket
Vægt: 345 g.
PRIS 999,-

OSPREY
Exos 48
Mest solgte model.
Vægt: 1100 g.
PRIS 1.499,-

GABEL
Carbon Lite sæt
Vægt: 186 g.
pr. stav.
SÆTPRIS 799,-

MEINDL
Ohio 2 støvle
Letvægtsstøvle
i fuld læder.
PRIS 1.599,-

GULLFOSS
Down Summer
Lækker dun-
sovepose. 480 g.
PRIS 999,-

LIFESYSTEMS
Bed Bug Sheet
Imprægneret lagen
mod småkryb. 100 g.
PRIS 129,-

Pilgrimsvejen
til Santiago de
Compostela
PRIS 259,-

Langs kysten
til Santiago de
Compostela
PRIS 239,-

Paulo Coelho:
Pilgrimsrejsen
PRIS 129,-

Scan QR koden
og kom direkte til
vores pakkeliste.

SOM MEDLEM AF PILGRIMSFORENINGEN FÅR DU 15% i RABAT.

Oplys dit medlemsnummer, når du handler i butikken i Køge eller brug rabatkode "pilgrim" når du handler i vores netbutik. Rabatten gælder ikke på i forvejen nedsatte varer og elektronisk udstyr.

BJERGKÆDEN

Vestergade 34A • 4600 Køge • T: 56652345
M: info@bjergkaeden.dk • www.bjergkaeden.dk